Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...шай 1921 оной ...й 21-һээ гарана. | № 223 (18246) | 1989 оной сентябриин 28, четверг | Сэн 3 мүн.

СЕКРЕТАРЬНАРАЙ ЗҮБЛӨӨН

СОФИ. (ТАСС). Улаасхоорондын асуудалнуудай талаар социалис оронуудай аха дүү партинуудай ЦК-нуудай секретарьнарай зүблөөн Варна хотодо нээгдэбэ. Болгариин Коммунис партии, Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партии, Вьетнамай Коммунис партии, Германиин Социалис нэгэдэмэл партии, Корейн Ажалай партии, Кубын Коммунис партии, Лаосой Арадай-революционно партии, Монголой Арадай-революционно партии, Румыниин Коммунис партии, Советскэ Союзай Коммунис партии, Чехословакиин Коммунис партиин түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадана.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь А. Н. Яковлев КПСС-эй делегацийе толгойлно.

СССР-эй Верховно Соведэй хоёрдохи сесси

КООПЕРАТИВНА ХҮДЭЛӨӨЕ ҮРГЭНӨӨР ХҮГЖӨӨХЭ

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностынуудай Соведэй хамтын заседани сентябриин 26-да худэлмэрэз ургэлжэлүүлэз. Түрүүлэгшээр һуурһан **М. С. Горбачевой** заседаниие нээһэнэй һүүлээр манай обществын зүрхэ сэдьхэл худэлгэжэ байһан эгээл орёо шухала асуудалнуудай нэгэн болохо арадай ажахын кооперативна секторэй мүнөөнэй байдал ба ерээдүй тухай асуудалаар үгэ бүлаалдаата хөөрэлдөөн эхилһэн байгаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **Л. И. Абалкин** «СССР-тэхи Кооперацы тухай» Хуулида хүлялалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай Хуулиин проект тушаа элидхэл хэбэ.

Орон дотор кооперативна худэлөөе хүгжөөлгэдэ правительствын хандасада тон шэнэ юүн бииб? Нэн түрүүн кооперативна худэлөөнэй ёно гуримые найжаруулха хэрэгтэй гэжэ правительствын түлөөлэгшэ хэлэбэ. Экономикые бүгэдэ ниитээрнь гүрэнэй мэдэлдэ оруулха гэһэн хараа бодолые зайсуулха шухала. Имагтал кооперативна сектор социалис дэлгүүрые бүрилдүүлэн байгуулха талаар түрүүшын ехэ алхам хэжэ байна. Тэрэ эдэбхитэй, ажэлша бүхэриг олохон хүнүүдые ажахын һалбарида дэбжүүлээ, һалбаринуудта хэдэн арбан жэл соо гүрэнэй зүгһөө зонхилон захирха ябадалые усадхахада түһалжа байна. Имагтал энэ секторые хүгжөөлгэ Гүрэнэй предприяти тухай Хуулида заһабаринуудые оруулха арга СССР-эй Верховно Соведтэ олгоһон байна.

Гэхдэ хамта кооперативна худэлөөе хүгжөөлгэдэ горитой дутуу дундануud ушарна. Энэзн тухай ехэзр хэлсэдэг, бэшэдэг болонхой. Мүнөө дээрэ социалис экономикын хөөр секторэй хоорондо боложо байһан үрдилдөө мүрысөөн хүнэй аша түһада, эд хэрэглэгшын аша түһада бэелүүлэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэлтэй. Нэгэ монополиие нүгөөдөөрнь һэлгээбди. Али бүхы мэхэ гохо, худал хуурмаг аашануудые гаргаха ябадал үзэгдэнэ. Тезд эдэ бүгэдыо олониитэйээ нюугагүй ха юмши даа. Эдэ бүгэдэ хүнүүдэй дура гутаана.

Ушар иимэнээ Кооперацы тухай Хуулиие дэ́ры түргөөр нарижуулан гуримшуулха шухала. Тэрэнэй удхые хазагайруулжа, хүнүүдэй нюдэн дээрэ бүрүү һүргэжэ байһан бүхы юумэ энэ секторнээ зайлуулан холодуулха хэрэгтэй. Энэ талаар партиин хараа бодол бата бэхи, залан сэхэ юм гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

Зүгөөр хангалтагүй муу үлэгдэлнүүдэй хойшолонгуудтай бэшэ, харин эдэнэй үндэһэн ушар шалтагаануудтай тэмсэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар депутадуудай һанаа зобоохон, зүрхэ сэдьхэлыень худэлгэнэн ушар баримтануud бии байна. Юундэ олон арбан жэлэй хугасаа соо гүрэнэй сектор хэрэглэгшэдтэ таарамжатай эрхэ байдал байгуулжа шадаагүйб? Юундэ жэлнээ жэлдэ худалдаа наймаанда, ниитын эдеэ хоолдо овощ болон үрэ жэмэс дуталдадаг аад, баазануудта үжэжэ байнаб?

Кооперативуудай ажал ябуулые гуримшуулха талаар нютагай Соведүүдэй үүргэ эрид дээшэлүүлхые хуулиин проект соо хараалха шухала гэжэ элидхэлшэ, мүн арадай депутадууд тэмдэглээ. Нютагайнгаа хүн зоной эгээл шухала эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хараада абажа, кооперативна ажал ябуулгын нэрэ хүндые тодорхойлхо талаар тэдэнэй гол үүргые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Энэ талаар кооперативна предприятинуудые нэхэ, хааха ёно дуримые гуримшуулха талаар депутадай комиссинуудай үүргэ дээшэлүүлхэ шухала.

Экономикын гүрэнэй секторэй худэлмэридэ ушаржа байһан дутуу дундануудые кооперацы усадхаха уялгатай гэжэ депутат **А. А. Коршунов** хэлэбэ. Юушье үйлэдбэрилэнгүй, харин али бүхы юумэ гүрэнһөө худалдажа абаад, дам саашадань үнэтэйгөөр худалдадаг кооперативуудые усадхаха хэрэгтэй, һаяхан болоһон ВЦСПС-эй пленумдэ хабаадагшадай кооперативна худэлөөнэй асуудалые ямар орёо хурсаар зүбшэн хэлсэһыень элидхэлшэ юундэ тэмдэглэбэгүй гэзшэб гэжэ үгэ хэлэгшэ асуугаа. Предприяти тухай ниитэ нэгэн хуули зохёохые тэрэ дурадхаба.

Зарим кооперативуud юу хэнэ, ямар аша түһа асарна гэзшэб?— гэжэ депутат **И. Сафэров** мэдүүлбэ. Һаяхан таксигаар ябаһанаймни түлөө Москвагай кооперативай таксист 3 түхэригэй орондо 15 түхэриг намһаа эрэ гэжэ тэрэ хэлээ. Энэмнай хүниие хэтэрмэ үлүүгээр мэхэлһэн, хонжоһон ябадал болоно бшуу. Иимэ ябадалтай эбсэжэ болохогүй!

Ажалай ашаг олзо түхай гол хуули манайда мүртэйгөөр бэелүүлэгдэнэгүй гэжэ депутат **Н. С. Петрушенко** тэмдэглээ. Мефитай эбсэхэ комиссие СССР-эй Верховно Соведтэ эмхидхэн байгуулхые тэрэ дурадхаба.

Кооперативуудай ажал ябуулгын хойноһоо хиналтаяа шангадхаха шухала гэһэн һанал бодол үргэнөөр хэлэгдээ. Али бүхы һалбаринуудта хуурха, мэхэлхэ, хомхой хобдог аашаа гаргаха али бүхы ябадалые үндэһөөрнь усадхаха шухала гэжэ тэмдэглээ.

Үдэшын заседани дээрэ бүлэг депутадууд али бүхы юумэ худалдажа абаад, үлүү ехэ сэнгээр дам саашань худалдадаг кооперативуудые дарь хааха тухай дурадхал оруулба.

Кооперацийн хүби заяан тухай асуудал бүтэмжэтэй һайнаар болохо руунь шиидхэгдэхэ ёһотой. Тэрэнэй бүхы асуудалнууд парламентын комитедүүдтэ, комиссинуудта нариназр шэнжэлэгдэхэ эзргэтэй. Энэ хараа бодолые олонхид дэмжэбэ.

Кооперативуудай ажал хэрэгүүдтэ тааруулан, ажалай түлбэриин жасануудта налог ашаха тухай асуудалаар һанамжануудаа хэлсэһэн байгаа гэжэ хуулиин, хуули ёһоной ба гурим журамай асуудалнуудай талаар СССР-эй Верховно Соведэй комитедэй түрүүлэгшэ **С. С. Алексеев** хэлэбэ.

Удаань финансын министр **В. С. Павлов** 1990 оной ороной бюджедэй проект тушаа депутадуудай асуудалнуудта харюусаба.

Депутадуудай дурадхаһанай ёһоор СССР-эй арадай депутат Б. Н. Ельцинэй США-да ошоһон тухай совет хэблэлдэ толилогдоһон материалнуудһаа уламжалан гараһан асуудалнуудые хаража үзэхэ комиссие СССР-эй Верховно Совет байгуулба.

Ойрын гурбан үдэрэй туршада сессиин худэлмэри СССР-эй Верховно Соведэй комитедүүдтэ, палатануудай комиссинуудта үнгэргэгдэхэ юм. Гүрэнэй түсэбэй болон Гүрэнэй бюджедэй проектнүүд тиишэ дамжуулагданхай.

(ТАСС).

Һунгалтануud тухай Хуулинуудай проектнуудые зүбшэн хэлсэнэбди

ШЭНЭДХЭЛГЫН, ДЕМОКРАТИИН ОРШОНДО

К. ШОМОЕВ,
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ

Конституцида (...лида) хубилалтанууд, нэмэлтэнүүдые ...тай, «РСФСР-эй ...тадуудай һунгалта ...дай депутадуудай ...медүүдэй арадаи ...й һунгалта тухай ...й проектнүүдые, ...й АССР-эй мүн лэ ...нуудай проектшэн хэлсэлгэ республикэ шидхэхэ шаа ...й байна.

...й документнуудэй ...ажалша коллективуудэй ажалшадай ...нуud дээрэ, арадуудай нютагай Соведессинууд дээрэ, клубуудта, районо-республикын газетелевиденин ...ргэнөөр зүбшэ. Тус Хуулинуудта соо маная обсуждам демократическэ боложо байгаа ...зараада абтанхай ...ёһотойбди.

...тогоон байгуулха ...оо 1936 он хүрэ...дэй Бүхэсоюзна ...йнай дээдын ...байгаа. Тэрэ съезд ...й, Түбэй гүйсэдэ (ЦИК) байгуулдэй ээлжэтэ ...лдэ нэгэ дахин ...байгаа.

...цо болоһон һунгаа ...СР-эй арадай деэгэдэхи съездые ...р орон дотороо реформо бэелүүлһан байха юм. Манаа ...лижын суглуулгадаа ...дын бүридэлдэ ор...залгашуудай дунда ...харбалгаар «Диана...мэй Түбэй соведэй ...нэгэ эзргэдэ хүрте...союзна республикэ ...шүүлэй дунда үнэ...бүхэсоюзна заншал...гөөн Орёл хотодо ...Эндэ В. Саганов ...ненөөр хэрбахадаа, ...тудэжа, шалгаһан ...

Б-М. ЖИ...

...туйлаха аргатай ...бүхы арга хабаа...шадангүй, һүүлшын...залгада шүүгдэжэ, ...даляар шагнагдаһан...

Тиигэжэ шэнэ ...бүхэроссин бүлгэмэ...дай правлениин ко...сическа барилдаага...түрүү һуури эзэлхы...рысөөндэ түрүүлыг...дохи һуури эзэлбэ. ...пионууд октябриин ...кентдэ болохо ССС...һуури эзэлхын ту...сөөндэ амжалта ту...гэжэ этигэн найда...

...дэрэй номерто ...арадай дружиный ...һээ бэшэгдэнэн тоо...Газетын дурбэдэ...нютаг, нютагай һон...луулбарида, спорты...мэдэзэлнүүдтэ зор...

Буряадай АССР...налистнуудай ...правлени, «Буря...«Правда Бурятии...дежь Бурятии...дэй редакцинуудта...тивүүд дайнай б...лай ветеран, ...үнинэй журна...нэгэн, Александр ...орденой кавалер

Гаган Данзан...ДАНЗАНОВ.

...наһа бараһан тух...сэзэд, түрэлхидта...дүтынь хүнүүдтэ...шаналалаа мэдүү...

Улаан-Удэ хоты...но үйлсын 25-д...12-дохи байрһа...риин 29-дэ үн...сагта худөөлүүлэ...

Государ...АССР по ...м книж...Ленина, 35 ...екс 04613

Конституциин хүрэ...ргэ, ...ргэ, ...ргэ,

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Тоосоон ба һунгалта

ХҮДЭЛМЭРЭЭ УЛАМ ҺАЙЖАРУУЛХА

«Сибиряк» колхозой партийна бүлэгүүдтэ суглаанууд боложо, үнгэрэгшэ жилэй туршада бэлэдүүлһэн хүдэлмэри тухайгаа партгрупоргнууд тоосожо эхилбэ. Эдэ суглаануудай гол шэнжэнь гэхэдэ, өөһэдыгөө шүүмжэлэлгэ, ажал хэрэгүүдэйнгээ түлөө һанал бодолоо бодотоор хандуулалга болоно.

Өөһэдынгөө ажалай бодото байдалые партгрупоргнуудай хэһэг тоосоон, коммунистнуудай хэлэлһэн үгэнүүд тодоор харуулаа. Зүгөөр ажал хэрэгэй ябаса хубилган шэнэдхэлгын эрилтэнүүдтэ олон талаараа хариусанагүй гэжэ сэхэ руунь хэлэгдэһэн байна. Эдэ суглаанууд дээрэ болоһон нүхэр өөһоной, шууд сэхэ хөөрэлдөөн шэнээр һунгагдаһан партгрупоргнуудай, бүхы коммунистнуудай эдэбхитэй ажал ябуулгада горитой түлхисэ болохонь лабтай гэжэ һанагдана. Партгрупоргнуудаар хэд һунгагдаб гэбэл, Түхэреэнэй трактorна бригадада Н. И. Гагарин, Еловкын трактorна бригадада В. Ш. Шенхоров, Түхэреэнэй участковоо больницада В. Е. Попова гэгшэд болоно.

Партийна бүлэгүүдэйнгээ хүдэлмэрние эдэбхижүүлэн һайжаруулха талаар зорилгонуud суглаанай шнидхэбэринүүд соо баталагдаа. Тиихэдээ үйлэдбэри дээрэ коммунист бүхэнэй манлайта үүргэ хангаха, нинтын-политическэ ажабайдалда тэдэнэй эдэбхи дээшэлүүлхэ, гүрэнэй захил урагшатайгаар бэелүүлгэдэ ажалша коллективэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдые элсүүлхын түлөө тэдэнэй харюусалга шангадхаха асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаа. Ажалай журам шангадхаха, эд зээрмин ба оньһон хэрэгсэлнүүдэй нөөсэ баялигые гемтайгаар ашаглаха, мүн эрдэм ухаанай туйлатануудые, ажалай түрүүшүүлэй дүй дүршэлые, ажал эмхидхэхэ шэнэ түхэл маягуудые зоримгойгоор нэбтэрүүлхэ гэжэ коммунистнуud харааллһан байна.

Тэрэшэлэн эдэ суглаанууд дээрэ ажахын парткомдо, КПСС-эй райкомдо олон һанамжа дурадхалнууд оруулагдаа, тэдэнэй хүдэлмэридэ ушардаг дутагдалнууд ушардаг дутагдалнууд сэхэ руунь шүүмжэлэгдэ.

П. ДЕМИН.

Түнхэнэй район.

Табан жилэй габшагай барилганууд

МУЯЫН ГОЛДО ХҮЛГӨӨТЭЙ

Арбан табан жил түүхэдэ богонихон саг гээшэ ааб даа. Энэ богони сагай туршада Сибириин суута Ленэ мүрэнэй эрьеһээ Амар мүрэн хүрэтэр хото городууд, һуурин тосхонууд, станци, разъезднүүд, тоннельнүүд, гайхамшаг хүүргэнүүд бариндгажа, урдань гансал ан амитадай дура зоргоороо зачжа ябаһан газарта ажабайдалай шэнхинээтэ дуун орьелсн эдэлжэ байна.

БАМ мүнөө түгэсхэлэйнгөө шатада оронхой. Энэ ехэ барилга эхилһэн барилгашад һүүлшын станци, вокзалнуудые, разъезднүүдые бодхоожо, бүхы объектнүүдые эрхим шанартайгаар ашаглалгада тушааха гэжэ эрмэлэнэ. Мүнөө Ангаракан — Витим — Чара гэһэн 400 километр зайда нилээн ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэгдэнэ. Үйлэдбэриин проектнэ «БАМтрансстрой» нэгэдэл (урдань «ГлавБАМстрой» управлени гэжэ нэрлэгдэдэг байһан) эрхим ажалша коллективүүдые, дүршэл шедабаритай мэргэжэлтэдые энэ габшагай ажалай участок руу эльгээнэ. Удэр һүнишье эндэ эршэтэ ажалой охин замханагүй. Барилгашад, түмэр замшад дундаа холбоо барисаатайгаар ажаллажа, даабари, абаһан үялгануудаа бэелүүлнэ.

— Энэ габшагай ажалай участок дээрэ ажал хүдэлмэри, социалис мүрысөө һайнаар, ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэхэ, барилгын газарнуудые материалаар, оньһон техникээр дутамаггүйгөөр хангаха зорилготойгоор манай нэгэдэлэй штаб эмхидхэгдэнхэй. Үйлэдбэриин, ажаһуудалай, ажабайдалай орео олон асуудалнуудые шидхэнэбди. Барилгын бүхы участогуудаар ябажа, хүдэлмэришэдтэй зүбшөн хөөрэлдэдэг, тэдэнэй һанамжа, дурадхалнуудые анхаралдаа абадаг байнабди. Габшагай ажалай участок дээрэ муугаар хүдэлдэг хүнүүд үгы. Ангаракаһаа Чара хүрэтэр 778 миллион түхэригэй 1163 ехэ, бага объектнүүдые ашаглалгада тушааха ёһотойбди. Энэ объектнүүдэй 720-ниинь гүрэнэй комиссида тушаагдаа. Бэшэниинь октябриин тэн болотор ашаглалгада тушаагдаха юм. Транспортна барилгашад энэ хүнгэн бэшэ зорилгоёо сүм бэелүүлхэн тула аһалаа оролдожо байна, — гэжэ «БАМтрансстрой» нэгэдэлэй начальниган орлогшо, габшагай ажалай участок дээрэхи штабай начальник С. Н. Волковинский хэлэнэ.

Түмэр замай Ангаракан станциһаа Чара станци хүрэтэр барилга-хабсаралгын 74 эмхиин коллективүүд, Армениин, Латвиин, Белоруссиин ССР-нүүдэй түлөөлэгшэд худэлмэ, эдэ бүхы объектнүүдые барина. Ангаракан — Витим — Чара гэһэн 150 километр зайда нилээн ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэгдэнэ. Үйлэдбэриин проектнэ «БАМтрансстрой» нэгэдэл (урдань «ГлавБАМстрой» управлени гэжэ нэрлэгдэдэг байһан) эрхим ажалша коллективүүдые, дүршэл шедабаритай мэргэжэлтэдые энэ габшагай ажалай участок руу эльгээнэ. Удэр һүнишье эндэ эршэтэ ажалой охин замханагүй. Барилгашад, түмэр замшад дундаа холбоо барисаатайгаар ажаллажа, даабари, абаһан үялгануудаа бэелүүлнэ.

— Энэ габшагай ажалай участок дээрэ ажал хүдэлмэри, социалис мүрысөө һайнаар, ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэхэ, барилгын газарнуудые материалаар, оньһон техникээр дутамаггүйгөөр хангаха зорилготойгоор манай нэгэдэлэй штаб эмхидхэгдэнхэй. Үйлэдбэриин, ажаһуудалай, ажабайдалай орео олон асуудалнуудые шидхэнэбди. Барилгын бүхы участогуудаар ябажа, хүдэлмэришэдтэй зүбшөн хөөрэлдэдэг, тэдэнэй һанамжа, дурадхалнуудые анхаралдаа абадаг байнабди. Габшагай ажалай участок дээрэ муугаар хүдэлдэг хүнүүд үгы Ангаракаһаа Чара хүрэтэр 778 миллион түхэригэй 1163 ехэ, бага объектнүүдые ашаглалгада тушааха ёһотойбди. Энэ объектнүүдэй 720-ниинь гүрэнэй комиссида тушаагдаа. Бэшэниинь октябриин тэн болотор ашаглалгада тушаагдаха юм. Транспортна барилгашад энэ хүнгэн бэшэ зорилгоёо сүм бэелүүлхэн тула аһалаа оролдожо байна, — гэжэ «БАМтрансстрой» нэгэдэлэй начальниган орлогшо, габшагай ажалай участок дээрэхи штабай начальник С. Н. Волковинский хэлэнэ.

Түмэр замай Ангаракан станциһаа Чара станци хүрэтэр барилга-хабсаралгын 74 эмхиин коллективүүд, Армениин, Латвиин, Белоруссиин ССР-нүүдэй түлөөлэгшэд худэлмэ, эдэ бүхы объектнүүдые барина. Ангаракан — Витим — Чара гэһэн 400 километр зайда нилээн ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэгдэнэ. Үйлэдбэриин проектнэ «БАМтрансстрой» нэгэдэл (урдань «ГлавБАМстрой» управлени гэжэ нэрлэгдэдэг байһан) эрхим ажалша коллективүүдые, дүршэл шедабаритай мэргэжэлтэдые энэ габшагай ажалай участок руу эльгээнэ. Удэр һүнишье эндэ эршэтэ ажалой охин замханагүй. Барилгашад, түмэр замшад дундаа холбоо барисаатайгаар ажаллажа, даабари, абаһан үялгануудаа бэелүүлнэ.

Арбан табан жилэй өмнө Ангаракан станциһаа Чара станци хүрэтэр барилга-хабсаралгын 74 эмхиин коллективүүд, Армениин, Латвиин, Белоруссиин ССР-нүүдэй түлөөлэгшэд худэлмэ, эдэ бүхы объектнүүдые барина. Ангаракан — Витим — Чара гэһэн 400 километр зайда нилээн ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэгдэнэ. Үйлэдбэриин проектнэ «БАМтрансстрой» нэгэдэл (урдань «ГлавБАМстрой» управлени гэжэ нэрлэгдэдэг байһан) эрхим ажалша коллективүүдые, дүршэл шедабаритай мэргэжэлтэдые энэ габшагай ажалай участок руу эльгээнэ. Удэр һүнишье эндэ эршэтэ ажалой охин замханагүй. Барилгашад, түмэр замшад дундаа холбоо барисаатайгаар ажаллажа, даабари, абаһан үялгануудаа бэелүүлнэ.

— Энэ габшагай ажалай участок дээрэ ажал хүдэлмэри, социалис мүрысөө һайнаар, ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэхэ, барилгын газарнуудые материалаар, оньһон техникээр дутамаггүйгөөр хангаха зорилготойгоор манай нэгэдэлэй штаб эмхидхэгдэнхэй. Үйлэдбэриин, ажаһуудалай, ажабайдалай орео олон асуудалнуудые шидхэнэбди. Барилгын бүхы участогуудаар ябажа, хүдэлмэришэдтэй зүбшөн хөөрэлдэдэг, тэдэнэй һанамжа, дурадхалнуудые анхаралдаа абадаг байнабди. Габшагай ажалай участок дээрэ муугаар хүдэлдэг хүнүүд үгы Ангаракаһаа Чара хүрэтэр 778 миллион түхэригэй 1163 ехэ, бага объектнүүдые ашаглалгада тушааха ёһотойбди. Энэ объектнүүдэй 720-ниинь гүрэнэй комиссида тушаагдаа. Бэшэниинь октябриин тэн болотор ашаглалгада тушаагдаха юм. Транспортна барилгашад энэ хүнгэн бэшэ зорилгоёо сүм бэелүүлхэн тула аһалаа оролдожо байна, — гэжэ «БАМтрансстрой» нэгэдэлэй начальниган орлогшо, габшагай ажалай участок дээрэхи штабай начальник С. Н. Волковинский хэлэнэ.

Түмэр замай Ангаракан станциһаа Чара станци хүрэтэр барилга-хабсаралгын 74 эмхиин коллективүүд, Армениин, Латвиин, Белоруссиин ССР-нүүдэй түлөөлэгшэд худэлмэ, эдэ бүхы объектнүүдые барина. Ангаракан — Витим — Чара гэһэн 400 километр зайда нилээн ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэгдэнэ. Үйлэдбэриин проектнэ «БАМтрансстрой» нэгэдэл (урдань «ГлавБАМстрой» управлени гэжэ нэрлэгдэдэг байһан) эрхим ажалша коллективүүдые, дүршэл шедабаритай мэргэжэлтэдые энэ габшагай ажалай участок руу эльгээнэ. Удэр һүнишье эндэ эршэтэ ажалой охин замханагүй. Барилгашад, түмэр замшад дундаа холбоо барисаатайгаар ажаллажа, даабари, абаһан үялгануудаа бэелүүлнэ.

— Энэ габшагай ажалай участок дээрэ ажал хүдэлмэри, социалис мүрысөө һайнаар, ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэхэ, барилгын газарнуудые материалаар, оньһон техникээр дутамаггүйгөөр хангаха зорилготойгоор манай нэгэдэлэй штаб эмхидхэгдэнхэй. Үйлэдбэриин, ажаһуудалай, ажабайдалай орео олон асуудалнуудые шидхэнэбди. Барилгын бүхы участогуудаар ябажа, хүдэлмэришэдтэй зүбшөн хөөрэлдэдэг, тэдэнэй һанамжа, дурадхалнуудые анхаралдаа абадаг байнабди. Габшагай ажалай участок дээрэ муугаар хүдэлдэг хүнүүд үгы Ангаракаһаа Чара хүрэтэр 778 миллион түхэригэй 1163 ехэ, бага объектнүүдые ашаглалгада тушааха ёһотойбди. Энэ объектнүүдэй 720-ниинь гүрэнэй комиссида тушаагдаа. Бэшэниинь октябриин тэн болотор ашаглалгада тушаагдаха юм. Транспортна барилгашад энэ хүнгэн бэшэ зорилгоёо сүм бэелүүлхэн тула аһалаа оролдожо байна, — гэжэ «БАМтрансстрой» нэгэдэлэй начальниган орлогшо, габшагай ажалай участок дээрэхи штабай начальник С. Н. Волковинский хэлэнэ.

Түмэр замай Ангаракан станциһаа Чара станци хүрэтэр барилга-хабсаралгын 74 эмхиин коллективүүд, Армениин, Латвиин, Белоруссиин ССР-нүүдэй түлөөлэгшэд худэлмэ, эдэ бүхы объектнүүдые барина. Ангаракан — Витим — Чара гэ-

ойрын сагта дүүргэжэ, ашаглалгада тушаахе зорилготойнууд, дотор талын хүдэлмэри хэнэ, оньһон түхөөрэлгэнүүдые тодхоно. Эльэ хүсэ хубаарилха хүсэ ехэтэ подстанциин барилгада 664-дэхи поездын хүдэлмэришэд эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, урдаа табиһан зорилгоёо бодото дээрэнь бэелүүлхэ дүүрэн хүсэл эрмэлэлтэй. Ангаракан-Витим гэһэн 150 километр түмэр зам бариха, электрижүүлхэ худалмэ р и д э «ЗапБАМстроймеханизация», «Мостострой-9», «БАМтранстехмонтаж», «Мостострой-10» болон бусад трестнүүдэй, Белоруссиин, Латвиин ССР-нүүдэй түлөөлэгшэд эршэ зорилгтойгоор ажаллажа, удэр бүри шэнэ объектнүүдые, хүүргэнүүдые, разъезднүүдые, социально-соёлой объектнүүдые ашаглалгада тушаана. Муяын голдо хүлгөөтэй, шуулатай. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар ажаллажа байһан транспортна барилгашад БАМ-ай һүүлшын объектнүүдые түргэнөөр бариже, һайн шанартайгаар ашаглалгада тушаахын тула ялала ородоно. Ехэ, багашье объектнүүдые саг болзортонь ашаглалгада тушаана.

Витим мүрэнние хазаарлан 500 метр хүүргэ бариха худэлмэри түлэг дундаа. Хүүргэ бариданг 97-дохи отрядай худэлмэришэд дошхон мүрэн дээгүүр энэ хүүргэ бариже, хараалагдаһан болзортонь, бусадһаа дутуугүйгөөр дүүргэхын тула мүн лэ ехэ хүсэлэл ородолго гаргана.

Ангаракан-Витим-Чара участогай барилгада хабаадалсаһан Буряадай, Шэтын участогуудай транспортна барилгашад тон харюусалгатай ажал хэжэ байһанаа һайн ойлгоно. Тиимэһээ үлэр бүри үндэр бүтээсэ туйлана. Һаяшаг СССР-эй трансстрой барилгын министрэй орлогшо, «БАМтрансстрой» нэгэдэлэй начальник Е. В. Басин Тындэһээ Северобайкальск хүрэтэр поездоор ябажа, барилгашадайнгаа ажал хэрэгыень харааһан, шалгаһан, тэдэнэртэй үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэһэн, һанамжа, дурадхалнуудыень анхаралдаа абаһан байна.

— Би бүри 1974 онһоо БАМай барилгада хабаадалсанаб. Транспортна барилгашадай болонхиинь таниха, мэдэхэшье болонхойб. Миниий һанахада, эдэнэр 15 жилэй туршада гайхамшаг ехэ худэлмэри хэжэ шадаа. Энэ габшагай ажалай участок дээрэ худэлһэн барилгашад Амарһаа Ленэ хүрэтэр ашаанай поезднуудые октябрь һара соо ябуулжа эхилхэ хэрэгтэ хубитэяа оруулалсажа байна, — гэжэ Е. В. Басин хэлэнэ. Үргэн эрдэм мэдэсэтэй, дүршэл шедабаритай хүтэлбэрилэгшэ худэлмэришэдэйнгээ ажал хэрэгтэ этигэн найдажа, иигэжэ хэлэнэ ха юм. Ойрын лэ сагта Ангаракан—Чара—Витим участогаар ашаа тээһэн, хүн зонние һүүлгаһан поезднууд эзлэ татан гүйлгэлдэжэ, БАМ-ай барилгашадай 15 жилэй дүн ойрын сагта гаргагдахань.

А. КРИВОЙ.

СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

ХОНИШОДОЙ ШАГНАЛ

Һаяхан Анаагай совхозой хонишодто баяртай мэдээсэл ерэһэн байна. Забайкалиин нарин нооһотой үүлтэрэй буряад түхэлэй хони үсхэбэрилдэг энэ совхозой түлжүүлһэн хусануud, эмэ зуһагууд үүлтэрэйнгээ шанараар һайн сэгнэлтэдэ хүртөө юм. Тиигэжэ тус ажахын хонишод республикын АПК-гай худэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой, малай үүлтэр һайжаруулха үйлэдбэриин «Бурятское» нэгэдэлэй дипломоор шагнагдаһан байна. Хонидой үүлтэр һайжаруулха худэлмэридэ онсо габьяатай гэхэ гү, али совхозой эмэ зуһагуудай һүрэгые даажа абаһан ахалагша хонишон П. Жамбалов, һүрэг хусануудые харууһалдаг П. С. Дармаев, һүрэг эмэ түлгэнүүдые даажа абаһан Д. Б. Цынгуев болон Д. Ц. Цырендоржиев, зоотехник П. Ш. Алсаев, ветеринарна врач Ц. Цырендоржиев, үүлтэртэ малай тоо бүридхэгшэ В. Дандаров, гурбадахи отделениие эрхилэгшэ Б. Б. Батуев гэгшэд мүнгэн шагнаар урмашуулагдаа.

Т. НАГЛЕВА.

Хоринин район.

Очерк

ШЭЛЭҺЭН ЗАМЫНЬ НАЙДАМТ

Ветеран... Энэ һайхан үгын уг удхыень ойлгоогүй хүн байгаагүй ёһотой. Ажалайнгаа наһа түгэсхөөд, амаралтадаа гарөһан, үгыашье гэбэл, Эсэгэ оронсо хамгаалгын Агуухэ дайнай гол дүлэн соогуур баатарлигаар тэмсэһэн хүнүүдые мигэжэ нэрлэдэг гээшэ. Мүнөө агаал тиимэ зоной нэгэн тулай газетынгээ уншагшадта хөөрэжэ үгэхэмнай.

...Тахяаше, Хүһөөшэ, Харганаеша, Яраама гэжэ газарнууд Агын Буряадай автономито округой Могойтын районой Дөгөйн «Россия» агрофирмын эгэл элдин, хони мал харууһалхада таатай зохид булангууд бөлодог. Эндэ дээрэ дурсагдагша ажахын хэдэн хонишод хаяа хадхан ажаһуудаг байха юм. Тэдэнэй тоодо Жаргалай Жабай гэр бүлэ оролсоно. Эдэнэр нютаг соогоо үнэр баян, ажалша бүхэриг гэжэ үнинэй алдаршахай айлайн мүн. Жамбалдаан Жаргалтанай гол гуламтые нимэ һайханаар сахин хүгжөөхэ, дэгжэхэ хэрэгтэ арбан хөөр хүүгэдэй эхэ Долгор Цыдыпова өөрынгөө горитойхон хубитые оруулалсаһан байха. Нэн түрүүлэн тэрэ Сагаан Уула нютаһаа буряад зоной өһо заншалаар Догойдо хэдамда гаража, айлай бэри боложо бүүмсаараа эхэнэр хүнэй ариун һайхан ялгые хуруу хухэдгүйгөөр бэелүүлжэ, хүрэһөөр нютаг нугадаа хүндэтэй хүнүүдэй нэгэниинь болоо һэн. Тэрэ гэһээр энэ хүн хадамуудайнгаа нэрэ түрые хододоо дээрэ үргэн ябадаг гэжэ үшөө дахин һануулхада өөрэгүй.

Долгор абгай бэе дааһан ажабайдалай үргэн замда гараһаар хямтын болон умсын ажал, үри хүүгэдээ хүмүүжүүлхэ гэжэ мэтэ бэрхэшээлтэй хэрэгүүдые адли тэгшэхэнээр ябуулжа захаһан байна.

— Энэ Долгор нарай үхибүүтэй авд, хэдыдэнь ажаллажа үрдидэг юм! Харахадашни, хони малаа дахажал ябаха, — гэжэ нютагай зон тэрэниие нэгэтэ бэшэ магтан хэлсэгшэ һэн. Тэрэ үбгэнэйнгээ бусад хэрэгээр холо ябахадань, гэр шаларaа хонидоо харууһалаад байдаг бэлэй. Иигэжэл суглаа нүхэртэез олон үхибүүдаа, Оролдоод лэ байхада үрэ дүн туйлагдадаг ха юм. Сэхыень хэлэхэдэ бидэ нүхэртэйгөө малда ажалдаг сагһаа хойшо оролдодог лэ байгаа зомди. Гол түлэб эхэ үшөө нэгэ онсо ... дэ, тэдэ баранда ... юм. Эдэнэрнай ... тиин болон респ... рысөөнүүдтэ нэгэ... жа гараһан, шан...

Долгор абгай бэе дааһан ажабайдалай үргэн замда гараһаар хямтын болон умсын ажал, үри хүүгэдээ хүмүүжүүлхэ гэжэ мэтэ бэрхэшээлтэй хэрэгүүдые адли тэгшэхэнээр ябуулжа захаһан байна.

— Энэ Долгор нарай үхибүүтэй авд, хэдыдэнь ажаллажа үрдидэг юм! Харахадашни, хони малаа дахажал ябаха, — гэжэ нютагай зон тэрэниие нэгэтэ бэшэ магтан хэлсэгшэ һэн. Тэрэ үбгэнэйнгээ бусад хэрэгээр холо ябахадань, гэр шаларaа хонидоо харууһалаад байдаг бэлэй. Иигэжэл суглаа нүхэртэез олон үхибүүдаа, Оролдоод лэ байхада үрэ дүн туйлагдадаг ха юм. Сэхыень хэлэхэдэ бидэ нүхэртэйгөө малда ажалдаг сагһаа хойшо оролдодог лэ байгаа зомди. Гол түлэб эхэ ... дэ, тэдэ баранда ... юм. Эдэнэрнай ... тиин болон респ... рысөөнүүдтэ нэгэ... жа гараһан, шан...

ҺУРАЛСАЛ ГАРАА

«Бурятводмелиорация» гэжэ роспубликын нэгэдэлэй һуралсалай комбинаадта автобусой жолоошод, бульдозер, «Фрегат», «Днепр» гэжэ уһалуурин машинануудые, автокраниие жолоодогшод, электрогаз-гаг-нууршад мэргэжэлээ дээшэлүүлгын курсануудта һуралсал гараа юм. Эдэнэр удэрэйшье сагта, ажалай һүүлээр удэшэлэншье лекци шагнаа, эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлээ.

Бэшүүрэй, Хоринин, Хэжэнгын районуудһаа ерэһэн көчегар-операторнууд мүн лэ нимэрхүү һуралсал гараа, һүүлдэнь шалгалта баряа. Мэргэжэлээ дээшэлүүлгэ, аюулгүй байдалые сахилга тухай лекцинүүдые эдэнэй шагналга үбэлэй ерэхээ байһан мүнөө үедэ илангаяа шухала болоно.

Һүүлэй үедэ тус комбинат ялала хүгжэн ... альна ундэнь ... юм. Тренажертэй ... һуралсалай зал, техникын эдэб ... хангагдаа.

ОЛЗЫН ЭХИН—ҮҮЛТЭРҺЭЭ

Һү шэмэтэй холмогорой, хара алаг, мүн симмental үүлтэрэй малай заншалта хорин табедахи выставкэ-аукциондо хабаадалсаха, хараха дуратайшуул энэ удаа олон байгаа. Ушарынь хадаа тус выставкэ урдынхиһаа нэгэл илгаатай гэхэ гү, али эндэ жилдээ дунда эзргээр 4000 килограммһаа дээшэ һу үгэдэг үнэсдэнээ абтажа түлжүүлэгдэһэн түл —94 буруу, хашараг бухануud олоной үзэмжэдэ асарагдажа харуулагдаа бшуу. Тиихэдэ эндэ 2500—3000 килограммһаа дээшэ һу үгэдэг үнэсдэнээ абтажа түлжүүлэгдэһэн 460 эмэ хашарагууд аукционой сэнгээр худалдагдахаар табигдаа.

Һүүлэй жилнүүдтэ республикымнай ажахынуудта сагаан эдээ элбэгжүүлхэр үнездэй һу шэмые дээшэлүүлхэ тэмсэл үлам үргэдэнэ. Тиимэһээ мүнөө олон ажахынууд һу шэмэтэй үнездые олошоруулхаар тодорхой худэлмэри ябуулдаг болоо гэхэ гү, али һаалин малай үүлтэр һайжаруулгада онсо анхарал хандуулдаг болобо. Хэрбээ урдандаа нютагайнгаа байгаалиин эрхэ байдалда таарһан симментал үүлтэрэй үнездые үсхэбэрилдэг ажахынууд һу ехэр һаажа суурхадаг һаань, һүүлэй жилнүүдтэ олон районуудай колхоз, совхозууд холмогорой, хара алаг үүлтэрэй мал олоор үсхэбэрилжэ, богонихон болзор соо үнэсн бүриһөө жилдээ 3000-һаа 5000 килограмм хүрэтэр һу һаадаг болоо бшуу. Жэшээлбэл, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Никольскын һаалиин фермэ хара алаг үүлтэрэй мал үсхэбэрилдэг болоһоор тон богони болзорто 3500 килограммай хэмжээндэ хүрэһэн байна. Тиихэдэ сэбдэг хуйтэй уларилтай Хойто-Байгалай районой ажахынууд имагтал холмогорой, хара алаг үүлтэрэй үнездые үсхэбэрилдэг болоһоор гурбан мянган килограммай хилэ гаталаа ха юм.

Сагаан эдээ элбэгжүүлжэ, хүн зоной эрилтэ, хэрэглэмжые дүүрэнээр хангаха эрилтын табигдаед байһан мүнөө үедэ үнездэйнгээ һу шэмые эрид дээшэлүүлхээр зорилго харааллһан олон ажахынууд гансашье һайн үүлтэрэй буха, эмэ хашарагуудые худалдажа абана бэшэ, мүн шэмэ, шанартай, олон эрийлэй тэжээлээр гүйсэд хангахые оролдодог болоо.

Һу шэмэтэй үүлтэртэ малай хорин табедахи выставкэ-аукциондо республикымнай зургаан районой 15 колхоз, совхозуудһаа тусгаар шэлэгдэһэн буха, эмэ хашарагуud асарагдаа юм. Выставкын экспертнэ комиссиин шэнжэлжэ тодорхойлһоной ёһоор, Иволгын ОПХ-гай симментал үүлтэрэй «Стимул» гэжэ нэрэтэй буха ашаг шэмээрээ дурсагдагша үүлтэрэй бухануud соо һоо бусадһаа булюуда тоологдожо, ехэ медальда хүртөө. Тиихэдэ холмогорой үүлтэрэй бухануud соо һоо Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай «Емкий» бухала, хара алаг үүлтэрэй бүлэг бухануудай дундаһаа эрхимдэ тоологдоһон Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой «Ландыш» фермэ хара алаг үүлтэрэй мал үсхэбэрилдэг болоһоор тон богони болзорто 3500 килограммай хэмжээндэ хүрэһэн байна. Тиихэдэ сэбдэг хуйтэй уларилтай Хойто-Байгалай районой ажахынууд имагтал холмогорой, хара алаг үүлтэрэй үнездые үсхэбэрилдэг болоһоор гурбан мянган килограммай хилэ гаталаа ха юм.

Сагаан эдээ элбэгжүүлжэ, хүн зоной эрилтэ, хэрэглэмжые дүүрэнээр хангаха эрилтын табигдаед байһан мүнөө үедэ үнездэйнгээ һу шэмые эрид дээшэлүүлхээр зорилго харааллһан олон ажахынууд гансашье һайн үүлтэрэй буха, эмэ хашарагуud худалдажа абана бэшэ, мүн шэмэ, шанартай, олон эрийлэй тэжээлээр гүйсэд хангахые оролдодог болоо.

Һу шэмэтэй үүлтэртэ малай хорин табедахи выставкэ-аукциондо республикымнай зургаан районой 15 колхоз, совхозуудһаа тусгаар шэлэгдэһэн буха, эмэ хашарагуud асарагдаа юм. Выставкын экспертнэ комиссиин шэнжэлжэ тодорхойлһоной ёһоор, Иволгын ОПХ-гай симментал үүлтэрэй «Стимул» гэжэ нэрэтэй буха ашаг шэмээрээ дурсагдагша үүлтэрэй бухануud соо һоо бусадһаа булюуда тоологдожо, ехэ медальда хүртөө. Тиихэдэ холмогорой үүлтэрэй бухануud соо һоо Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай «Емкий» бухала, хара алаг үүлтэрэй бүлэг бухануудай дундаһаа эрхимдэ тоологдоһон Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой «Ландыш» бухада мүн лэ выставкын ехэ медальнууд зүүлгэгдээ. Мүнгэн, бронзо медальда Иволгын районой һуралсалай «Байгал» ажахын, Иволгын ОПХ-гай, «Пригородный» совхозой, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, «Эрдэм» совхозой, Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай, Кабэнскын шубуунай фабрикын түлжүүлһэн симментал, холмогорой, мүн хара алаг үүлтэрэй бухануud хүртөө.

Ашаг шэмээрээ бусадһаа булюу һайн бухануудай тодоруулагдажа соносхогдоһоной удаа харагшадай үнэ хүлээһэн аукцион эхилшэбэ. Түрүүлэн симментал үүлтэрэй бухануud соо һоо шалгаһан, выставкын ехэ медальда хүртэһэн Буряадай худөө ажахын эрдэм шэнжэлгын институдай Иволгын ОПХ-гай «Стимул» буха аукцион дээрэ наймаалагдаба. Жэлдээ 6490 килограмм һу үгэдэг үнэсэнһээ абтажа түлжүүлэгдэһэн энэ буха экспертнэ комиссиин шидхэбэрээр 2383 түхэригэй гэжэ сэгнэгдээ юм. Тиин Баунтын районой «Амалатский» совхозой түлөөлэгшэд 10 процент нэмэлтэ дурадхаба. Энэ үедэ Эрхүүгэй областиин түлөөлэгшэд 30 процент нэмэлтэ сэн дурадхаа. Ашаг шэмэтэй энэ буха эзэлхэ дуратай Хэжэнгын районой Ородой совхоз 40 процент нэмэхээр мэдүүлхэдэнь, эхинһээ ана мана сэн хаялсажа байһан Эрхүүгэй областиин түлөөлэгшэд 50 процент нэмэлтэ сэн үгэхөөр энэ бухыень худалдажа абаа. Аукционой үнэ сэнгээр үүлтэртэ үүлтэрэй 480 эмэ хашарагууд 10-һаа 100 процент хүрэтэр нэмэлтэ үнэ сэнтэйгээр наймаалагдаа. Эндэ онсо тэмдэглэхээр юуб гэхэдэ, Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай түлжүүлһэн холмогорой үүлтэрэй эмэ хашарагууд бултадаа 100 процент нэмэлтэ түлбэритэйгөөр худалдагдаһан байна.

Аукционой эсэстэ малай үүлтэр һайжаруулха, мүн үүлтэртэ мал олошоруулха талаар онсо шалгаһан фермэнүүдэй, ажахынуудай коллективүүд выставкомой шангаар урмашуулагдаа. Тодорхойлбол, Мухар-Шэбэрэй районой «Эрдэм» совхозой түлөөлэгшэдтэ республикын «Бурятскагропромсоюзай» дамжуулгын Улаан туг мүнгэн шантайгаар барюулагдаа. Тиихэдэ Буряадай худөө ажахын эрдэм шэнжэлгын институдай Байгалай ОПХ I шатын дипломоор, 300 түхэригэй мүнгэн шангаар, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз II шатын дипломоор, 200 түхэригэй мүнгэн шангаар, Иволгын районой һуралсалай «Байгал» ажахы III шатын дипломоор, мүнгэн шангаар урмашуулагдаа.

Үүлтэртэ үхэр малай, хонидой, адуу моридой выставкэ-аукцион манай заншалта болоно... дэ түсгаар топ... гаа нютаг... юм. Иимэ выставкэ... хидхэжэ үнэгэрг... Һайн үүлтэрэй ... олоор шэлэгдэ... гоор худалдагда... үхэр малай, хо... моридой үүлтэ... ха, тоо толгойн... ха талаар түрүү... үгэнөөр дэлгэ... юм. Зүгөөр эн... нэгэ дутагдал б... бол, выставкэ-... рагдаха Һайн ... үрид тодорхой... даа. Тиимэһээ ... хусануудые, эмэ ... Һагуудые, гүүм... ной сэнгээр худ... үүлтэр һайжар... республикын ... рятское» нэгэд... түсгаар каталог... хэблэжэ бэлд... Һаань зохид ... үедэ типограф... рин ротаторна ... тон богони бо... жэ гаргаха арга... бшуу. Ушарын... тавкэ-аукциондо... далдажа абахаа... ха, азарга, хуу... Һанай элдэб ... яаралтайгаар бэ... ной үедэ шэ... анхэрангүй алд... гэжэ тэбдэхэ, ... аргагүй һэн. Э... жуу тээһээ ... аягүй шэнгээр ... Саашадаа дур... дэл, мүн «Бу... союз» энэ дум... хаар зохио... абаха ёһотой.

Вл...
манай...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. В. Пронте...

Мухар Шэбэрэй районой ... цехэй коллектив һаралсалай ... элдэб янзын колбаса. ... үйлэдбэриилэ гаргана. ... он «русская», «одесская» ... зүйлнүүд элбэгээр хэгдэ... гаар урмашуулагдаа. Эндэ ... хүдэлмэришэд Владимир ... Шэбэрэй районой ... Сергей Михненко, те... совхозой түлөөлэгшэд ажалдаа ... ууд юм. Эдэ нүхэдэй аж...

Совет орон дотор

БАРНАУЛ. Алтайн территориин 21-дэ шэнэ ургасын гурбадахи миллион тонно ороһоной тоо эхилбэ. Хизаарай элеваторнуудта оруулагдаһан хоёр миллион тонно ороһоо тарианай 1 миллион 180 мянган тоннонь эрхим һайн сортын шэниисын ороһон. Энэ хадаа гүрэндэ худалдаха тарианай бүхы хэмжээнэй 85 процент болоно.

БАКУ. «Бухта Ильича» гэжэ бэдэрэлгын-үрэмдэлгын далайн управлениин вахтенна журналда «50 000» гэһэн тоо бэшэгдэбэ. Предприятиин үрэмдэгшэд жилэй эхинһээ хойшо эдэ шэнээн метр үрэмдэлгэ хэгэн болоно. Гүрэнэй захилэй ёһоор 12-ой орондо 16 нүхэн үрэмдэгдэжэ, ашаглалгада тушаагдаа.

МАРЫ. «Ашхабад» колхозой ажалшадай бэриһэн х

…ДАМТ…

…дые эзэлнэн хүбүүд… гэр бүлэ соогоо Ду… лэ берилдаанай оло… ехэ амжалтануудые … Тэрэ орон доторой б… хоорондын мүрысөө… со шалгарһан хүбүүн … ская жизнь» газеты… мүрысөөнэй Улаан… гэргэгдэхэдэ, Дугар… бар хүсэтэй Барк… тэрэ тоодо Монголе… бүхэ Тайваан гэгш… дуулһан баиха. ССС… тын мастер Дугаржа… Догоингоо нэрэ хүн… мүрысөөнүүдтэ нэг… хамгаалалсаһан габь… гаха нютаг… мүрысөөнэй үнэг… Долгор абгай хүбүүн… рилдахые хабарха… Удаадань тэдээнэйн… тенүүдаар үрмашаг… ажалдаа аргагүй шу… дэндэг байна. Үнэхэ… рэлхидэй, иланГаяа… зүрхэ сэдьхэл, һан… хүүгэд тэшээл тэ… даг тэшэ аёб даа, … гаа һайн лэ байгаа … һанаа сэдьхэлэй ама… зориггой ябадаг ха… эхынгээ хододоо ин… тула үхибүүдыншье… лаанигаа харгыда эрх… хые оролдодог бай… бэе бэеэ дэмжэлэ… гэр бүлэ олонинто… туһа хүргэнэ бишүү.

Мэдэшьегүй… зүүн зүүгэй арадуудэ… до бүрэадуудай … эзлэжэгэ сагаан һар… үнихэншье сог болб… гор Цыдыповае … нютаг рохиинь, … сагаан һараар золи… доо амжалтатай, … ябахыень хүсөе … тэрэ хэды наһатай … хүнгэн сарюун зан… мэргэжэлээрээ наһа… лэн бэшэ замда … ажаллажа ябанал …

Б. ГАРМ…

Ага нютаг.

АРАА

…ялала хүргэн ураг… ага-ньгэ үндэнэ һуург… юм. Тренажертой … һуралсалай зал, … техникын эдэб … хангадаа.

…аукцион манай … заншалта болонхой… дэ тусгаар тогтоо… зортоо үнэгэргэдэг… Иимэ выставкэ-аук… хидхэжэ үнэгэргэхэ… һаин үүлтэрэй … олоор шэлэгдэжэ… гоор худалдагдаг… үхэр малай, хо… моридой үүлтэр… ха, тоо толгойны… ха талаар түрүү … үргэнөөр дэлгэ… юм. Зүгөөр эндэ… нэгэ дутагдал бил… бол, выставкэ-аук… рагдахэ һайн … урид тодорхойло… даа. Тиимэнэ… хусанүүдые, эмэ … һагуудые, гүүнүүд… ной сэнгээр худа… үүлтэр һайжару… республикын үйла… рятское» нэгэдэл… түсгаар каталог … хэблэжэ бэлдэ… һаань зохид б… үедэ типографид… рин ротаторна … тон богони бол… жэ гаргаха арга … бишүү. Ушарынь … тавкэ-аукциондо … далдажа абахаар … ха, азарга, хусэ… һанай эндэб та… харалтайгаар бэш… нэй үедэ шэлэ… анхэрэнгүй алда… гэжэ тэбдэхэ, … аргагүй һэн. Эдэ… жүү тэнэнэ хар… аягүй шэнгээр … Саашадаа дурсэ… дэл, мүн «Бур… союз» энэ дутаг… хаер зохихо … абаха ёһотой.

Вл. Х… манай үнэ…

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: …үедэ. Дамжуулгы… гаар үрмашуулаг… Шэбэрэй районо… совхозой түлөөл…

М. ХАМАГАНО…

…ЭЛХИ ХЭЛЭНДЭНЭ ҺУРГАНА

…Владимировна Пронтеева Улаан-Удын багшанараа… училищи дүүрэнэ Орлигой хүүгэдэй саадта хо… жилэ худэлнэ. Гэбэшье энэ хугасаа соо даалгадаһан… рдаа оролдоогоёгоор хандадаг зантай, коллектив… ргэдэг нийтын хэмжээ ябуулганууда эдэбхитэй… ваадаг комсомол басаган нүхэдэйгөө дунда хүн… лохой юм. Эдэ үгэнүүдэй гэршэ болгон Т. В. Пронт… коллективэйнгээ комсомолшуудай бүлэгэй комсор… гдаһан тухай дурдая.

…дата «Түрэл хэлэн, буряад зоной урданай ажабай… наадануд» гэһэн темаэр районой хүүгэдэй саадуу… нүүжүүлэгшэдэй семинар үнэгэргэдэнэ юм. Тэндэ … адимировнагай хүгэлбэрилдэг бүлэгэй үхибүүдэй бу… ряад хубсаһанай, ажабайдалай хэрэгсэлнүүдэй эүйл… нжедүүд мастаалда хүртэнэ байгаа.

…эз бүлэгэй үхибүүд тусхай программаар хэшээл… бахадаа, буряад хэлээ гүнзэгыгөөр шудална ха юм. … саадта ороходомнай, ород арадай «Репка» гэжэ … дхаар хэшээл буряад хэлэн дээрэ үнэгэргэдэжэ … Онтохон соохи геройнуудай хубсаһа, баг үмдэнэн … эз хамта ружоглгомэл үйлэ хэрэг харуулна. Тиихэ … бүгэн бүгэн түрэлхи хэлэн дээрээ ролиингоо үгэнүүл… ны. Иигэжэ хэшэн зобоонгүйгөөр, зугаа наадануд … шуул түрэлхи хэлээ шудална ха юм. Энэ хэшээл… й дүүрэхэдэ, үхибүүдэй унтаха саг болобо. Туяна … ровна үхибүүдээ дахуулжа, унталгын тапалга руу … Үнишье болонгүй үхибүүдэй шүүяан замхаад, хумуу… эз коллективэйнгээ уран һайханай бүлэгэй репетиц… ба.

…адай уран һайханай коллективэйхид районойнгоо ха… ла мэдэжэ болохой юм. Тэдэнэр хольн гүүрэнэгүү… шадта айлшалжа, бэлдэһэн концертнүүдээ харуулжа … юм.

…ин үүсхэлтэй залуу басаганай ябуулжа байгаа һайхан … да гудэлмэрийн саашадашье урагшатай байхань дам…

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. В. Пронтеева хэшээл-нааданай үедэ.

Г. ДАГБАЕВАЙ фототекст.

…шэбэрэй районой райгогой ко… цэгэй коллектив һара бүри 19—20 … эдэб янзын колбаса, сонгоогдоһон … үйлэдбэриилжэ гаргана. Эндэ сонгоог… «русская», «одесская» болон бусад … үйлнүүд эдбэгээр хэгдэнэ.

…ой хүдэлмэришэд Владимир Филип… Шэбэрэй районо… Сергей Михненко, технолог Дина … совхозой түлөөлө… гэгшэд ажалдаа ехэл дүршэнхэн … юм. Эдэ нүхэдэй ажалдаа голодо… ho гаргагүй хүдэлжэ, эдеэ хоолой программыг бодото дээрэнь бэлдүүлэх хэрэгтэ өөһэдынгөө багахан хубитые оруулхаар зоригжонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: технолог Дина Дамбаева-на Иванова Зүүн Сибирийн технологическа институт дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр эндэ амжалтатайгаар хүдэлнэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Арадай хиналтын булан

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭ— БҮГЭДЭНЭЙ ХЭРЭГ

…лыкымнай ажалшад … XXVII съездын, Бу… XIX партийна конфе… Арадай депутадуудай … шидхэбэриинүүдые … арбан хоёрдохи … дүрбэдэхи жэл… ажахын продукци … түсэбөө амжал… дүүргэхын түлөө … тэмсэжэ байнхай. … ондо республикада… гасуур боложо, ур… оон һаинаар үргэагүй, … Хяагтын, Эдэдын, Сэ… Ивалгын болон бусад … зарим колхоз, сов… республикаһаа ондоо … тэжээл бэлэдхэнэ. … бүхы районүүдта үн… жэлэйхинээ бага тэ… лэгдэбэ. Жэшээлхэ… тын райондо нэгэ ус… толгойдо 3,75 центнер … тэжээл. Эдэдэ — 5,92 … —4,86, Захаминда — … нер тэжээл бэлэдхэ… йна. Республикымнай … совхозууд үбһэ тэжээл … түсэбөө 60 сенаж — …ент, силос 60 гаран … дүүргэбэ.

…нүүдта бэлэдхэгдэһэн … шанар муу гэжэ хэлэ… тэй. Республика дотор … тэнгэ үбһэнэй ша… шалгахада 43 лэ про… нэгэдэхи классай гэжэ … бэлдэйн байна. Тиихэ… дүрэй райондо 2523 тон… нэй шанар шалгажа … ний, 28 процентнь … классай гэжэ тодо… ай. Тус районой Охин… совхозодо 16 880 цент… нэй 17 процентнь нэ… классай, 35,1 процентнь … классай, 26,5 про… гурбадахи классай, 21 … тон муу шанартай … лабораторно шэнжэлэл… харуулбэ. Иимэрхүү … нартай үбһэн Хяагтын … Алтайн совхозодо, Ка… районой Творогов… фабрикада, Ярууныи … «Победа» колхозодо … Бусадшье рай… ажалшуудта иимэрхүү … ондохо байна.

…ц ехэ хэмжээнэй вит… югоогоной гурим силос, … арбадахи классай гэжэ … лэдэнэн байна. Гурба… дахи классай тэжээл ямар ша… нартанб гэзд харуулаад үзэе. Гурбадахи классай тэжээл нэ… гэдэхи классай тэжээлдэ орхо… доо 36—37 процентээр бага протеинтэй, 50 процентээр ба… га каротинтай гэжэ мэдэхэ ёһотойбди. Сенаж абажа ха… рабал, гурбадахи классынь нэ… гэдэхи классайхиһаа 25—29 процентээр бага протеинтэй, 33 процентээр бага каротинтай байдаг гэзэ.

Энэн тухай хэлэнгүй байхын аргагүй. Юукдэб гэхэдэ, кол… хоз совхозуудай бүхы зоотех… никууд малай тэжээлэй рацион табихадаа, лабораторно шэнжэлэлгын дүнгүүдые хараа… да абаха ёһотой ха юм. Зүгөөр энэ…ние хараада абазгүй дээ… рэһээ малайнгаа ашаг шэмые доошолуулдаг гэзэ. Арадай хиналтын бүлэгүүд болон постнууд тэжээлэй шанарые хараа… да абажа тэрэние гамтайгаар гаргашалхын түлөө оролдохо ёһотой болоно.

Малай үбэлжэлгэдэ юун шу… халаб гэхэдэ, эртэ намарһаа эхилжэ, тэжээлэй кухнинүүд ба цехүүд хүдэлгэдэхэ ёһотой. Юуб гэхэдэ, бутаргагдаһан эһээгдэжэ, шэмэтай, амтатаи болгогдоһон тэжээл малда үгтэхэ ёһотой. Үбһэ тэжээлэй багаар бэлдэгдэһэние хараада абажа, бүхы бүдүүн тэжээлэз бүйлуулха ёһотой болонобди. Нийтын малай үбэлжэлгые урагшатайгаар үнэгэргэхэ хэрэгтэ малай байрануудай хэр дулаан байһаниинь бага бэшэ удха шанартай. Тиимэнээ арадай хиналтын комитедүүд, бүлэгүүд болон постнууд малай байрануудые хэр эзэгээр зэһабарилааб, тэжээлэй цехүүд ба кухнинүүд, тэжээл эһээхэ тухеэрэлгэнүүд хэр эзэгээр бэлэн бүлогдооб гэжэ һонирхохо, энэ асуудалда ехэ анхарал хандуулха уялгатай.

Малай байрануудые муугаар зэһабарилһанһаа боложо, тугалнууд, поршоонхонуud, хурьгад хүйтэ нойто абадаг, гаргалдаг, мүн малайшье ашаг шэмэ доошолдог байна.

1988 ондо, жэшээлхэдэ, 155 мянган толгой хонин гаргалаа һэн. Тэдэнэй, 85 процентнь халдабарита бэшэ үбшэнһөө боложо, гаргалһан байна. Эдэн, бэшүүрэй, Хяагтын, Мухэр-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Хурамхаанай, Хэжэнгын, Хорин, Баргажанай болон бусад районүүдта хонид илангаяа олоор гаргалаа һэн. 19 мянган толгой эбэртэ бодо мал үнэгэргэ… жэлдэ гаргалаа. Тэдэнэй 83 процентнь мүн лэ халдабарита бэшэ үбшэнһөө боложо гаргалаа. Тэрэшэлэн гахайнууд мүн лэ олоор гаргалһан юм.

Үхэр малай, хони хурьгадай олоор гаргалалгын гол шалтагаан гэхэдэ, малай байрануудмуугаар дулаасуулагдана, муу шанартай тэжээл үгтэнэ. Ушар тиимэнээ малай байра һайнаар зэһабарилха шухала гэжэ хэлэхэ ёһотойбди.

Малай үбэлжэлгэ амжалтатайгаар үнэгэргэхын тула ганнаар сахиха гээшэ нөөсэ арга боломжонуудай шухала хубинь болоно.

Мүнөө дээрээ үбэлжэлгэдэ бэлэн бэшэ фермэнүүд, гүүртэнүүд үшөөл олон байһаар гэжэ хэлэхэ байнабди. Тиимэнээ арадай хиналтын комитедүүд, бүлэгүүд ба постнуудай гэшүүд үбэлжэлгэдэ бэлдэлгын үедэ дайралдаһан дутагдалнуудые усадхахын тула шанга хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Арадай хиналтын бүлэгүүд болон постнууд мал шахан таргалуулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулжа, туранхай мал гүрэндэ тушаалгахагүйн тула оролдолго гаргаха эзэгэтэй.

Мүнөө үбэлжэлгэдэ бэлэн бэшэ малай байрануud, малшадай, тэжээлэй цехүүд үшөөл бии, ажалай гурим эбдхэ ушарнууд дайралдана.

Арадай хиналтын бүлэгүүд болон постнууд малай гаргалһан ушар бүхэние элирүүлжэ, эзэмэтэй хүнүүдэй урда шанга эрилтэ табиха ёһотой.

Малай фермэнүүд болон гүүртэнүүдые электрэн элшэ хүсөөр таһалгаргаагүйгөөр хангалгые хинан бэелүүлхэ хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, электрэн элшэ хүсэнэй тенералданһаа боложо, ажахынүүд ехэ гарза хохидолдо ородог байна бшүү. Тэрэ гарза гаргашануудыень эзэмэтэй хүнүүдтэ тохохо хэрэгтэй. Иимэ дутагдалнуудтай арадай хинагшад тэмсэхэнээ гадна гүрэнэй зөөри үбэршэлхэ, үриха, ажалдаа эзэн бүсаар хандаха, өөрынгөө аша туһада гүрэнэй зөөри хэрэглэхэ ябадалтай шангаар тэмсэхэ ёһотой.

Гүрэндэ хүдөө ажахын продукци тушааха талаар түсэбтэ даабаринуудые дүүрэлгэдэ ехэ анхарал хандуулха шухала. Һу һаалин фермэнүүдэй ажал һайжаруулха, үнөдэй ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар арадай хиналтын бүлэгүүдэй хооронодохи мүрысөөс улам нарижуулха хэрэгтэй. Арадай хиналтын комитедүүд, бүлэгүүд, хүдэлмэришэд колхознигуудтай, профсоюзай ба комсомолой организациуудай түлөөлэгшэдтэй хамта сог үргэлжэ рейднүүдые, шалгалтануудые үнэгэргэжэ байха, тэдэ шалгалтануудайнгаа дүнгүүдые коллектив соогоо зүбшэн хэлсэхэ, олондо мэдээсэжэ байха ёһотой. Захиргаанай зургаануud арадай хиналтын органуудай дурадхалнуудые хэр эзэгээр дүүргэжэ байнаб гэжэ һонирхоходо, мүү бэшэ байха.

Нийтын малай үбэлжэлгэдэ хабаатан бүхы асуудалнууд арадай хинагшадай гол анхаралһаа гараха ёһогүй. Яахадааб гэхэдэ, Эдеэ хоолой программа бэелүүлгэдэ арадай хинагшад өөрынгөө хубитые оруулха байна бшүү. Энэнь хубилган шэнэдхэлгэдэ маган оруулһан ехэ нэмэри, туһа болохо байна.

Б. НИКОЛАЕВ,
Буряадай АССР-эй Арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо.

ВАНДАН ЮМСУНОВ

ХОРИИН 11 ЭСЭГТЫН ҮГ ИЗАГУУРАЙ ТУУЖА

Дүрбэдүгээр бүлэг

АНХАНҺАА ХОЙШО БОЛОҺОН ЗАХИРАЛГЫН ҮШАР

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь сентябрийн 19, 20, 21, 26-най номериудтуудта).

Анхан ерэхэдээ, өөһэдын дунда занги гэдэг ахалха ноёнтой, шүүлингэ, зайһуул, зайһан, эдэнгэ гэдэг түрүүлэгшэнэр нютаг бүхэндэ байһан юм. Тэдэнэр доторой алибаа захиралгын ба шидхэлгын хэрэгүүдээ аман шүүбэрээр түгэсэжэ ябадаг байһан.

Бидэнэрэй дунда һүүлшын занги ноён байһан галзуугай отогой Жанхан хүхүүрэй Шэлдэй занги гэдэг түрүүлэгшэ ноёмнай мүнөө байһан Монголой газарта Хэрлэн мүрэн шадар нүүдэл хэжэ һуутарнь, хоёр империйн хоорондын хилэ обоо табигдаад, тэндээ гэргэдэжэ, наашаа ерэжэ, бидэнтээ нийлэхэ аргагүй болоһон бэлэй. Тэрээнһээ хойшо тиимэ эзргын түшаал бидэнһээ холодоһон байна.

Тиин ябатар, 1727 ондо заха хилые байгуулхаяа ерэһэн граф Рагузинский Сэлэнгын Нэршүүгэй мэдээнэй 3 мэдэлэй буряад хамнигадые Хёлгын Ноёхон нютагта суглуулан, тэдэнэй зан байдалые дуурялгын, 11 зүйлэй худөө дүримые зохёолгожо абаад, тэрээгээр нийсүүлэн, мартын 24-нэй үдэрэй 1727 оной хилын зазбари дүрим зохёожо түгэһэн (тараһан) үшэрһаань тэрээгээр нэгэ зарим хэрэгүүдээ дүүргэн шидхэжэ байһан бэлэй.

Ахалагша тайшаа Ринцээ Шадын үйлэдбэрээр Анаа голой адагһаа дээгүүр Хутаг гэдэг хадын эбэртэ тэрэ ноёной бэшэг хэрэгээ хадагалхын талада 1745 ондо нэгэ бишыхэн мухар зэмьеэ баригдажа, тэндэ нэгэ орос бэшэгшые городой орос үладуудһаа бэдэржэ асаран, нэгэ монгол бэшэгтэ арай гэжэ һурһан нэгэ хүн эдэ хоёрые бэшэгшэ гэжэ байхэ болгожо, бэшэгэй үйлэдбэрийн эхин тэндэ болоод, ахалагша тайшаа багахан сагта тэндэ ерэжэ, хэрэг шидхэгэр болоһон юм. Тэрэнэй забгуйдэнь Хорин түүлингэ, зайһуул, зайһангуудһаа али нэгэнийнь тэрэнэй захиралгаар тэндэ эльгэгдэжэ, хэрэгүүдые шидхэжэ байһан байна.

Ноён граф Рагузинскиин тэрэ тогтооһон инструкциин болон дээдэ правительствын үйлэдбэрээр отог хасаг хоёрой зон 1765 ондо һалгагдажа, тус тусгаар захиралгатай болоһон юм.

Ахалагша тайшаа Ринцэйн тэрэ барюулһан гэрынь Эрхүүгэй провинциальна канцеляриин мартын 3 үдэрэй 1749 оной 1085 тоото саазаар Хорин буряадуудай албанай хэрэг ородоор «ясашная изба» гэжэ нэрлэгдэжэ захирагдаһан байна.

Ахалагша тайшаа Дамба-Дугар Ринцэйн үедэ тэрэ гэрые Баргажанай земскэ сүүд болон бусадшье яаман газарнууд 1794 онһоо эхилэн, Хорин ахалагша тайшаагай бэшэгэй конторо гэжэ бэшэлсэхэ болоод, бидэ Хориин сайднар өөрын хүргэлтэнүүдые хэхэдээ, ахалагша абай ноёной Анаагай зургаан гэжэ бэшэжэ байһан байнабди.

Мүн тэндэнь ахалагша тайшаа гансаараа яамалжа, тэрэнэй сүлөөгүйдэ тэрэнэй захиралгаар шүүлингэ, зайһуул, зайһангуud ерэжэ, хэрэг шидхэжэ байтарынь, 1796 онһоо дээдэ ахамадай үйлэдбэрээр Хориин сайд доторһоо депутадууд гэдэг тушаалтан һунгагдажа баталагдан, тэдэнэр ахалагша тайшаагай бии ба үгы сагташье һалалгүй хамта яамалжа, хэрэгүүдые шидхэжэ байһан юм. Тэрээнһээ хойшодо заримдаа конторо гэхэ ба ехэнхи бэшэлгэнүүдтэ ахалагша ноён Анаагай зургаан гэнээр байһан бэлэй.

Ахалагша тайшаа Ринцэйн үедэ 1797 ондо тэрэ гэрынь тэндэнээ урилагдажа, мүнөө байһан Анаагай селеэнэй дээгүүр, Анаа голой хойто этэгээдтэ (эрьедэ) Улаан Бургаанай гэдэг газарта асарагдаад, хожомынь ахалагша тайшаа Галсан Мардайн үедэ 1806 ондо тэндэнээ урилагдажа, мүнөө байһан һуурида асарагдаһан юм.

Анаагай зургаанийнь байһаар һүүлдэ конторо гэжэ сохом нэрэтэй болохоһоо хойно ноён Дээдэ-Удын земскэ исправникай үйлэдбэриин өөһоор отогуud бүридэ 12 мирской гэр тогтоогдожо, тэдэндэ тэрэ шадарай шүүлингэ, зайһуул, зайсангуud яамалжа, хэрэгые шидхэжэ байһан байна.

Дээдэ-Удын провинциальна канцеляриин майн 20-ой үдэрэй 1780 оной 1213 тоото захиралтын өөһоор, Хориин сайднар, тоомтон түшэмэд зон 1808 ондо өөһэдын заншалай хэбээр олон зүйлэй худөө положени зохёожо, тэрэгээр хэрэгүүдээ шидхэжэ байһан юм.

Дээдэ-Удын земскэ суудай февралиин 17-ой үдэрэй 1816 оной саазаар тэрэ конторын суглаанай тахаг дотор эзэнэй шухала сааза зерцало байгуулагты гэжэ захирхадань, тэрэ онһоо эхилэн, зерцало залагдаһан байна.

Ноён Дороно зүгэй Сибириин генерал-губернатор Сперанскиин үйлэдбэрээр 1820 ондо тэдэ 12 мирской гэрнүүдһээ 7-ниинь хороогдожо, 5-ниинь гэбэл, Түгнын, Хотогорой, Наранай, Арын, Хэжэнгын, Эгэтын, Агын, Харгатын мирской гэрнүүд үлөөгдэжэ, тэдэндэ зонһоо һунгагдажа баталагдаһан выборнойнор ба зайһангуud яамалжа, хэрэгүүдые дүүргэдэг байгаа.

1823 оной ревизеэр Хориин зон олон дүүшэ болоод, таруу нүүдэл һуудалтай туладань тэдэнь доторой харгана, хуасай, хүбдүүд отогуудай зон илангаяа үнэржэжэ, Хориин нютагуудай зүүн, баруун заха хүрэтэр нүүдэг хадань, тэдэ гурбан обогой зон тэрэ ондо 2—2 анги болгогдожо, баруун, зүүн гэжэ зургаан обог болоходонь, тэндэнээ эхилэн, Хориин 11 эсэгэ гэжэ хэлсэхээс болижо, Хориин 14 отогууд боложо, тус тусгаар нэгэ-нэгэ захирагша гэдэг ноёнтой болоһон байна.

Ноён Дороно зүгэй Сибириин генерал-губернатор Сперанскиин 1820 онһоо эхилэн, Дороно зүгэй Сибиреэр һуугша бүгэдэ буса түрэлтэнэй байдалые шалгаһан, тэдэнэй хоорондо тэрэ сагһаа урда боложо байһан зарга шууяа болон гуримгүй байдалые зогсоон һайжаруулхын тулада өөрын һаналһаа олон зүйл проектнүүдые зохёожо, үндэрлэгшын үмэнэ тушаахадань, тэдэ ехэ дээдэ эзэн император нэгэдүгээр Александр Павлович хаан бүгэдэ Сибириин зониие захирхын тулада июлиин 22-ой үдэрэй 1822 оной устав ба положени соёрхоходонь, тэрэнь 1824 онһоо зондо соносхол болгогдожо, тэрээнһээ эхилэн, урдань байһан Анаагай конторо зогсоогдон, мүнөөнэй Хориин степной дүүмэ боложо, ахалагша тайшаань главна родоначальник председатель дид 2, 3, 4-дүгээр тайшаанар боложо, урдын депутадынь мүнөөнэй засседатель болгогдоод, тэдэнь степной дүүмын сэлэнгүүд главна тайшаатай яамалалсаха ба үгыдэнь гансаараа яамалха; 5 мирской зогсоогдон, обог бүхэндэ тэдэнэй нэрээр инородно управануud, тэдэнэй нэжээд гулваа, 2 выборнэнүүд яамалхаһаа гадна, Ага, Онон нютагай зон олон отогой зон байжа, тэдэ Хориин степной дүүмэ болон тус бүриин инородно управануудай отогуудһаа голнууд нүүдэлээр тусгаар нютагай нэрээр Агын главна инородно управа боложо, тэрээндэ мүн лэ 1 гулваа, 2 выборнэ яамалха, баһа Хориин нютагууд дүүрэн отог бүхэндэ 102 родовой управлени, тэдэндэ нэжээд староста, 2—2 помощнигуудаар захиралга үйлэдэгдэхэ болоһон юм. Тиин эдэ һүүлшынхидтэнь бэшэгэй үйлэдбэри үгы, аман үгөөр хэрэг шидхэхэ ёһотой тула урдын шүүлингэ, зайһуул, зайһангуудай нэрэмжээр захиралгань тэрэ сагһаа зогсоогдоһон болобошье, мүнөө хүрэтэр тэрэ нэрэмжэнь ахамадаар баталагдажа байһаар байна.

Тэдэ үндэрые дэбшэгүүлэгшэ ноён Эрхүүгэй гражданска губернатор Иван Богданович Цидлер ноён Хориин главна тайшаа Жэгжэд Дамба-Дугарайда мартын 22-ой үдэрэй 1823 оной 862 тоото захиралтын удхаар болон тэдэ ехэ дээдэһээ дээрэ үршөөгдэнэн июлиин 22-ой үдэрэй 1822 оной уставай 65-дахи параграфай хүсөөр Хориин мэдэлэй дасангуудай ламанар ба сайд зон сугларжа, өөрын зон гуримай ёһоор шажан түрэеэ захиржа байхын тулада 1823 оной худөө положение олон зүйлөөр зохёогоод, тэрэнээ анжарха ба баталхын тулада үндэрлэгшэ ахамадай анжаралтада хүргөөд, тэрээнһээ хойшодо Сибириин буса түрэлтэниие захирха устав ба тэрэнэй урда 1808 ондо тогтооһон ба тэрэ һүүлэй положенинүүдээр бии бүхы хэрэгүүдээ захиран бүтээжэ ябаһан бэлэй.

Тэдэ ехэ дээдэ эзэн император нэгэдүгээр Николай Павлович хаан урдын хаалидай тогтооһон соборно уложени гэдэг тогтоолые урилжа, 1835 ондо хуулиин нийлэгүүлэлтэ гэдэг хабтагайн хуули тогтоохоо, Сибириин буса түрэлтэн дүрбэн хүндэ хэрэгһээ бэшыень тэрээндэ хабаздахагүй, тэдэнь 1822 оной устав ба өөһэдынь тогтооһон положенинүүдээр бүгэдэ хэрэгүүдээ захиржа, шидхэжэ байгты гэжэ аиладаһан туладань урдын зангаар байһан байна.

Тэрэнһээ хойшо Эрхүү хотын 1823 оной дээрэхи уставай 68-дахи параграфай хүсөөр Сибириин бүгэдэ буса түрэлтэдэ захиралгын ушар ообшо худөөгэй положени тогтоогдохын тухай правительствын эшэлэлгэтэйгээр тусгаар комитет тогтоогдожо, Хорин зонһоо тэрэ комитедтэ депутат һуулсаха нюурнуудые эригдэхэдэ, эндэһээ зайһангуud хуасай отогой Түгэлдэр Тобын, шараид отогой Хубита Баримадай эльгэгдэжэ, депутат болон һуулсажа, Хориин буса түрэлтэнэй байдал тушаа олон зүйлэй шэнэ положени тогтоолсожо, тэрэндэ дээдэ газарта хүргэгдэнэшье һаань, мүнөө хүрэтэр тэрэндэ харюу хүлеэгдэлгүй байдаг.

Тэдэ үндэрые дэбшэгүүлэгшэ ноён Байгалай үмэнэхи областийн сэрэгэй губернатор генерал-майор Япольский ноён Хориин главна тайшаа Тарбэ Жэгжэдэйд октябриин 8-най үдэрэй 1851 оной 117 тоотоор захирһанай ёһоор, тэрэ ондо Хориин бүгэдэ дасангай депутат ламанар отогуудай түрүү сайднар, хүндэтэ зонтой Хориин степной дүүмын дэргэдэ сугларжа, өөрын шүтэгшэ шажанай ба түрын байдалай тухай 196 зүйлэй мүнөөнэй положение декабриин 20-ой үдэр 1851 ондо тогтоогоод, дээдэ газарта хүргэгдэнэн аад, баталагдажа хүлеэгдэлгүй болобошье һаань, түрүүшын уставай ба 2 хэһэн положенинүүдтэй һуулшынхииень хабсаран, хэрэгүүдээ шидхэжэ байдаг юм.

Тэдэ ехэ дээдэ эзэн император мүнөө амгаланаар аиладагша хоёрдугаар Александр Николаевич хаан түрүүшын хоёр хэһэг хуулиин нийлэлтэнүүдтэ олон зүйлнүүдые нэмэжэ ба хороожошье, 1857 ондо шэнэ хуулиин нийлүүлтые тогтоогоод, тэрээнһээ хойшо жэл бүри тэдэ тогтоолнуудай зарим зүйлнүүдые хаһажа, зариимыень нэмэжэ, бидэ буса түрэлтэн зоной хоорондын шажан түрын хэрэгүүдээ урда зангаар шидхэжэ байха гэбэшье, зүгөөр 4 хүндэ хэрэгүүдые, нэрлэбэл тонуул дээрмэ, алалсаан, зорюута гал табилга, зоос, ассигнаци мүнгэ хэһэн эдэ хэрэгүүдынь хабтагайн (бүхы нийтын) хууляар шидхэхэ ба мүшхэгдэхэ гэһэн юм. Тэдэ ехэ дээдэнэрнһээ үршөөгдэһэн 1822 оной устав болон 1853 оной шажанай положени болоод 1808, 1823, 1851 онуудай худөө положенинүүдээр хоорондын хэрэгүүдээ мүшхэжэ ба шидхэжэ дүүрэн эрхэтэй байбашье һаамнаи, эдэ һаяын нэгэ зарим залуушуул өөһэдөө хабтагайн хуулиие шэлэжэ, хэрэгүүдые мүшхэдэг, шидхэдэг зантай болоһониинь хэрэгтэй бэшэ мэтэ бодогдоно.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ДЭЛХЭЙН АРАД ТҮМЭН БАЯРЛАХАЛ

ВАШИНГТОН. Совет хүтэлбэрилэгшэ Михаил Горбачевтой ерэхэ жэлэй хабаранай һүүл багта — зунай эхиндэ Хелсинкиде Штадуудта уулзахаб гэжэ США-гай президент Джордж Буш үнэгэргэгшэ субботодо сонсохобо. США-гай түрэнэй секретарь Джэймс Бейкер, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе гэгшэдэй хоёр үдэр соо Вайомингда хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ хоёр ороной дээдэ түшаалтадай уулзалга үнэгэргэхэ тухай шиидхэбэри абтаһан байгаа гэжэ амаралтада гаража. Мен штадай Кеннебанкпортдо ерэзд байһан Дж. Буш журналистнуудай урда үгэ хэлэхэдээ мэдээсэбэ. Энэ уулзалга Вашингтондо болоо һаань, таарамжатай ха гэжэ хараалагдаа гэзд тэрэ тэмдэглээ.

«Энэ хадаа һайн һонин болоно,— гэжэ американ захиргаанай толгойлогшо саашдаа хэлэбэ.— Бухы дэлхэй дээрэхи хүнүүд энэ мэдээсэлдэ баярлаха байха гэжэ һананаб».

Американ-совет дээдэ түшаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга буу зэбсэгүүдые саашадань хороохо тухай хэлсээнүүдтэ хүргэхэ аабза гэжэ найдажа байһанаа Дж. Буш мэдүүлээ. «Иимэ хэлсээнүүдые баталхын тула ябала таарамжатай байдал тохёолдобо. Энэ хадаа мүнин үнинэй зорилго болоно. Энэ хадаа мүн лэ господин Горбачевой урдаа табижа байһан зорилго болоно аабза гэжэ һананаб». Гэхэтэй хамта дээдэ түшаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга буу зэбсэгүүдые саашадань хороохо тухай хэлсээнүүдтэ хүргэхэ аабза гэжэ найдажа байһанаа Дж. Буш мэдүүлээ. «Иимэ хэлсээнүүдые баталхын тула ябала таарамжатай байдал тохёолдобо. Энэ хадаа мүнин үнинэй зорилго болоно. Энэ хадаа мүн лэ господин Горбачевой урдаа табижа байһан зорилго болоно аабза гэжэ һананаб». Гэхэтэй хамта дээдэ түшаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга буу зэбсэгүүдые саашадань хороохо тухай хэлсээнүүдые баталха зорилготой байха ёһотой гэһэн һанал бодол баримталнагүйб, гэбэшье энэ таларр ябуулгануудые шуудсэхээр бэелүүлхэ хараатайбди, буу зэбсэгүүдые саашадань хороохын тула али бүхы арга хэрэглэхэ ёһотойбди». Олохон хараа шэглэлээр урагшаа дабшахаар саг хүрэжэ ерээ»,— гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Совет хүтэлбэрилэгшэтэй уулзаха үедөө буу зэбсэгүүдые хинаха асуудалнуудһаа гадна, совет-американ харилсаанай бусад асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхые хүсэнэб, иимэ уулзалга ашатай туһатай, үрэ ехэтэй байха аабза гэжэ найдажа байһанаа мэдүүлнэб гэжэ Дж. Буш түгэсхэлдөө мэдүүлбэ.

СЕССИ ХҮДЭЛМЭРЭЭ ДҮҮРГЭЭ

ВЕНӨ. Атомай эльшэ хүсэнэй талаар уласхоорондын агентствые эрхилэгшэдэй соведэй сесси хүдэлмэрээ Австрийн нинслэл хотодо түгэсхэбэ. Соведэй 35 гэшүүнооронуудай, тэрэ тоодо Советскэ Союзай түлөөлэгшэд, мүн уласхоорондын хэлэн эмхинүүдэй адаглагшад тэрээнлэ хабаадаһан байгаа. Ядерна зэбсэг тараалгахагүй гэһэн ёһо гуримые бэхижүүлхэ асуудалнуудые хаража үзэлгэдэ онсо анхарал хандуулгадаа.

Энэ талаар хэлсээгээр хараалагдаһан уялгануудаа бэелүүлээгүй ороннуудай ядерна зэбсэг тараалгахагүй тухай договортой зохилдуулан, хэлсээнүүдые дары түрүүлэн баталха шухала байһан тухай урлатайгаар соведэй гэшүүд хандаба. Вьетнамтай нимэ хэлсээ баталхые соносхогдоо. Хитадай Арадай Республикын ямгалан тайбан ядерна ажал ябуулгын талаар МАГАТӨ-гэй ажал ябуулгые лаб хангалгатай тааралдуулан табиха тухай хэлсээе хүсэндэнь оруулха шухала. Нидэ болон Испанида агентствэнүүдэй лаб хангалгые хэрэглэлгын гуримые тодхоһон документнуud батадхагдаа.

Хилын саанаһаа

ТАСС · АПН

ЮРЭНХЫ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

НЬЮ-ЙОРК. Юрэнхы политическэ хөөрэлдөөн ООН-ой Генеральна Ассамблейн 44-дэхи сесси дээрэ эхилбэ. Уласхоорондын эмхиин 159 гэшүүн-ороннуудай делегациннуудай

Монгол найхан орондо

ХАЛХЫН-ГОЛОЙ СУУРЯАН

(Түгэсхэл. Эхиниинь сентябриин 27-ной номерто).

Догдон үбгэн энэ медалиингаа түлөө мүнөө пенси дээрээ табин түхэриг нэмэлтэ мүнгэ абадаг юм.

— Дайнай һүүлдэ бүхы нараараа малшанаар хүдэлөөб. Дурбэн хүүгэдтэйб. Арбан ашанартайб. Мүнөө 270 түхэриг пенси дээрээ энэ табин түхэриг абахадам аргагүй һайн. Тэдэшье хүдөөдөө эрхим һуунабди. Би үмсэдөө арбан хөөр үнеэтэйб, 13 толгой морин бии. Тиихэдэ тэмээн, хонид, ямаан... Айшалжа ерэгты. Нэгэ тэмээ гү, али мори бэлэг үгэхэб.— гэжэ Догдон үбгэн уриналр энеэбхилбэ.

Мүн Халхын-Голой дайнда табин жэлэй саана хабаадаһан, тиигээд мүнөө энэ Илалтын һайндэртэ уригдаһан, манай үргэн ехэ гүрэнэй зүг бухэнһөө ерэһэн олон хүнүүдтэй эндэ танилсааб.

Михаил Степанович Зорин Пермь городһоо ерээ. Тэрэ табин жэлэй саана 82-дохи ябаган сэрэгэй дивизидэ пулемётчик ябаһан байба. Мүнөө наян хоёр наһатай.

Баян-Сагаанай нэгэ добуун дээрэ тэрэ пулемёдоо табиһан нүхэеэ олобо.

— Табин жэл соо энэ нүхэн байһан зандаа. Ямар жэгтэй юм. Миниий хэдэн нүхэд эндэ алуулһан юм. Мишин, Третьяков, Саша Борин,— гэжэ Михаил Степанович тооложо оробо.— Баян-Сагаанда олон хүшөөнүүд табяатай. Ехэ һайнаар, гоёор хэгдэһэн байна. Тон ариг сэбэрээр харуулалгадажа байдагынь ехэтэ һайшаалтай. Гэбэшье олон хүшөөнүүдтэнь эндэ унаһан зоной нэрэ обогуудай бултанайнь ороогүй байһандань халаглама-яр. Тэздшье бултадаа орохо болоо һаа, хаанашье багтахаб даа,..— гэжэ хуушан солдат табин жэлэй саана малтаһан нүхэнэй саана үни удаан абяагүй болон зогсобо.

Тэрэ һүүлдэнь Берлин абалсаһан, рейхстагта нэрэеэ үлөөлсэһэн байна.

— Би энэ табин жэл болоод, дэмы ерээгүйб. Залуу наһаяа бусаабаб. Эндэ унаһан нүхэдөө дахин сэдьхэлдээ һэргээбэб,— гэжэ тэрэ һүүлдэнь хэлэбэ.

Федот Пименович Бурда табин жэл болоһон хойно Калининград хотоһоо эндэ хүрэжэ ерэбэ. Тэрэ Ремизовэй добуун дээрэ улаан туг хадхалсаһан алдартай юм.

Тиихэдэ ехээр шархатажа, самолёдоор Шэтэдэ байһан госпиталь эльгээгдэ һэн.

Командалагша маршал Жуков тиихэдэ Бүрдые бэдэрһэн, баяр баясхалан хүргэхэ гэжэ һанаһан байгаа. Энээн тухай мүнөө тэрэнэй адъютант Воротников хөөрэбэ. Тэд тэдэнэр табин жэл болоод эндэ уулзаба ха юм даа.

Авидис Бивачович Бадасьян Ереван хотоһоо эндэ ерэбэ. Тэрэ буудаллын 149-дэхи дивизидэ взводой командир байжа, Улаан Одоной орденоор шагнагдаһан байна. Һүүлдэнь Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадажа, Прага хүрэтэр ябаһан, түрүүшынгээ орден дээрэ үшөө Улаан Одоной хоёр орден нэмээһэн юм.

Мүн энэ делегацида намтай суглаа уран зохёолшод Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правленийн секретарь, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, «Москва» журналай ахалагша редактор Михаил Николаевич Алексеев, Владимир Яковлевич Шорор, Гарольд Габриэлович Регистан гэгшэд ороҗобо.

Тиихэдэ Алексеев Шорор хоёрнай бэһал энэ Халхын-Голой дайнда хабаадалсаһан байгаа. Алексеев бүри шархатажа, Шэтэн госпитальдо хэбтэһэн байба.

Михаил Николаевич Алексеевэй «Солдадууд» гэжэ Сталинградай байлдаанда зорюулагдаһан түрүүшын романай гол геройнуудай нэгэн бүряад хүбүүн Шахаев байһанинь, үргэн тала тухай гоё һайхаараар бэшэһэниинь эгээ мүнөө тон эли болоод үгэнэ бэшэ аал?

Халхын-Голой дайнда манай халуун бэшэг соогоо «Манай арадуудууд Халхын-Голдо суглаа дайсанай урдаһаа бодожо, суглаа адхаһан шуһаяа заваандаашье мартахагүй. Энэ нангин хани барисаагаа бидэ мүнөө бүри дээшэнь үргэжэ, шэнэ сагай шэнжэ харуулһан эрхим зохёолнуудые бэшэхэ ёнотой болоноб ди» гэжэ мэдүүлһэн байна.

Манай ударидагша Алексеев энэ амаршалһан бэшэгээ Монголой Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Дожоодын Цэдэбтэ барюулба.

Цэдэб харюугай үгэ хэлэхэдээ, мүнөө монгол зохёолшодой ямар ажал хэжэ байһан, ямар шэнэ зохёолнуудай бүтээгдэжэ байһан тухай хөөрэхэдөө. Халхын-Гол тухай шэнэ дурасхаалнуудай бэшэгдэнэниие онсо тэмдэглэбэ.

Тиигэхэ зуураа, хойто жэл «Монголой нюуса тобшын» бэшэгдэнээр 750 жэлэй ойн болохо, энээгээр ЮНЕСКО-гой тогтоол гаргаһан, мүнөө энэ талаар ямар бэлэдхэл ябажа байһан тухай хөөрэбэ.

Би баһа хамаг монгол угсаатанай энэ ехэ зохёолой 750 жэлэйнь ойн бүхы дэлхэй дээрэ тон үргэнөөр тэмдэглэгдэхэеэ байһанда баяр хүргөөд, мүнөө «Байгал» журналдаа энэ зохёолые гаргажа байһан тухайгаа мэдүүлээд. Монголой уран зохёолой Холбоондо хэдэн журналнуудаа бэлэглэбэб.

Һүүлдэнь манай Бүряадта мүн лэ бүхы монгол угсаатанай гайхамшагта ульгэр болохо «Гэсэр» тухай, энэ ульгэрэй бэшэгдэнээр мянган жэлэй һайндэртэ бэлэдхэлэй эхилжэ байһые хэлээд, монгол уран зохёолшодой һанамжануудые һурабаб.

Тэдэнэр бултадаа энэ ушарые дэмжэхэ байһан тухайгаа мэдүүлбэ.

Мүнөө Монголдо элитэ уран зохёолшо Сэнгын Эрдэнийн һаяхан бэшэһэн «Занабазар» гэжэ арбан долоодохи зуун жэлдэ ажаһуураһан агуухэ скульптор тухай роман «Монгол роман» гэжэ хэблэлээр һаяхан гараад, уншагшадтаа тон халуунаар угтагдаад байна.

Би Сэнгын Эрдэнэтэй уулзажа, хөөрэлдэбэб.

Энэ романийн мүнөө Үбэр Мэнголдо Хүх-Хотодо хэблэгдэжэ байна.

Сэнгын Эрдэни Чингис-хаан тухай киногой сценари бэшэхынгээ хажуугаар, Занабазар тухай энэ роман бэшэжэ, монгол литературада һүүлэй үедэ болоһон амжалтануудые үшөө дахин гэршэлжэ үгэбэ.

Мүн бидэ баһа энэ «Занабазар» гэжэ романһаа хэдэн бүлэгүүдые «Байгал» журналдаа гаргаха хүсэлтэй, тэндэнээ асараад, редколлегиг дээрээ хаража байнабди.

Эдэ бүгэдэ бултадаа мүнөө Монголой Арадай Республикын эрхэ сүлөөтэ байдалаа улам саашань һалбаруулжа, бэеэ даанги хүргэлтэнь үшөө нэгэ гэршэнь болоҗо үгэнэ.

Энэ талаар Халхын-Голой дайнда табин жэлэй саана илан гараһаннинь юугээршье хэмжэшэгүй омогорхоо, баярынь болоҗо үгэнэ гээшэ.

Бидэнэрэй Халхын-Голһоо Улаан-Баатар хото бусажа ерэхэдэ, Владимир Ильич Ленинэй, Сүхэ-Баатарай, Чойбелсанай хүшөөнүүдтэ сэсэг табилган болоҗо, үндэр Зайһан хада дээрэ табигдаһан совет сэрэгшын һүреэтэ хүшөөдэ ошожо, доро дохин зогсобобди.

Һүүлдэнь Халхын-Голой Илалтын табин жэлэй ойдо зорюулагдаһан суглаан болоҗо, удэшэниинь Монголой Арадай Революционно партийн ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Жамбын Батмүнх баяр ёнололой сайлаалга хэжэ, маанарые гүрэн түрынгөө байшанда уриба.

Эндэ Жамбын Батмүнх:

— Манай арадуудай хани барисаан Ленин Сүхэ-Баатар хоёрһоо эхитэй. Энэ ушар бүхы үнэгэрһэн замыемнай, ерээдүй байдалыемнай гэрэлтүүлэн, ямаршье хатуу замые суглаа дабажа, илан гараха байһыемнай гэршэлнэ,—гэжэ хэлэбэ.

Тэзд энэ үгэнүүдэйнь зүб байһаниие һүүлэй үеын менай бүхы түүхэ харуулжа байна ха юм даа.

Ц. ГАЛАНОВ,
уран зохёолшо.

Спорт — Спорт — Спорт

ХАНИНАРАЙ УУЛЗАЛГА

Улаан-Удэ, Улаан-Баатар бүлэн Эрхүү хотонуудай суглуулагдамал командануудай хоорондо столой теннисээр нүхэд ёноной мурысөөн Бүряадай ороной нинслэл хотодохи техническэ мэргэжэлэй 24 дэхи училищийн спортын зал соо болобо. Шэтэн теннисистнууд хубиин тоосоогоор мурысэһэн байгаа.

Улаан-Баатар хотын физкультура ба спортын комитедэй түрүүлэгшэ, баскетболоор спортын мастер Дашнямын Содномзундуйтэй уулзахадамнай, нигэжэ хөөрэбэ:

— Эдэ гурбан хотын физкультура ба спортын хүтэлбэрилэгшэдэй гараа табижа баталһан хэлсээнэй үндэһөөр хэдэн зүйлөөр мурысөөнүүд үнгэргэгдэбэ. Мартда Улаан-Баатарта шатаршад, Агууехэ Илалтын үдэр Эрхүүдэ боксернууд, мүнөө Улаан-Удэдэ теннисистнууд наадажа байна. Ерэхэ жэлдэ эдэл хотонуудта һэлгэжэ, нимэ зүйлнүүдээр мурысөөнүүд үнгэргэгдэхэ юм. Саашадаа бидэ Шэтэ, Хүх-Хотые болон Пекинийн хабаадуулые ороҗдохобди. Нүхэд ёноной мурысөөнүүд манай ороноудай спортсменүүдэй хани барисаае бэхижүүлхэнэ гадна, тэдэнэй мэргэжэл шадабариие дэшэлүүлхэ, арга дурьень мүлихэ арга олгоно.

Эхэнэрнүүдэй дунда хубиин тоосоогоор мурысөөн һонирхолтой, шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. Гурбан бүлэгтэ түрүүшын хоёр һуури эзэлэгшэд тугэсхэлэй нааданда хабаадаһан байгаа. Бүряадай АССР-эй чемпионка. Зүүн Сибириин технологическа институдай студентка, спортын мастерта кандидат Елена Власова Шэтэ хотын түлөөлэгшэ Виктория Москаленкэдэ 1:2 тоотойгоор шүүгдэбэшье, дүн хамта дурбэн очкотой боложо, түрүүдэ түригдэшэһэн үшөр шангатэмсэлэй болоһые гэршэлэгшэ бшуу. Улаан-Удын 4-дэхи һүргуулин дуурэгэнэн Надя Имыкшеновагай залуушуулай дундаһаа ябала урагшатай һайнаар наадажа, эрхим зүргөөнэй тоодо ороһониинь һайшаалтай.

Эрэшүүлэй дунда мүн лэ ака-маяа тэмсэл боложо, суглараргшадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаа. Авиационно заводой худэлмэришэн, спортын мастер Дмитрий Гомонов, эдиршүүлэй дундаһаа РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүриндэлэ оруулагдажа, мүнөө Орехово-Зуево хотодо һорилго. Бэлэдхэл хэжэ байһан Улаан-Удын 14 дэхи һургуулийн 8 дахи классай һурагша Алеша Угольников мурысөөндэ хабаадабагүй.

Тиин һагшагда һагшагдаһаар зургаан хүн үлэбэ. Хүлэгдээгүй ушарнуудшье болоо. Эдиршүүлэй дундаһаа МНР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мурысөөндэ мүнгэн медальяар шагнагдагша, Улаан-Баатар хотын багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Сүхээгийн Галбадрах эдэнэй тоодо ороҗогүй юм гэжэ хэн һанаха байгаа-б?! Гэбэшье эдиршүүлэй дундаһаа Монголой чемпионадта дурбэдэхи һуури эзэлһэн нэгэдэхи разрядтай Чимэдочирын Амарсанаа онсо шалгаржа, түгэсхэлэй нааданда гараһан байгаа. Тиин тэрэ Шэтэн спортын мастерта кандидат Вадим Юдинтэй уулзахадаа, түрүүшын партида һайнаар наадажа, 21:18 тоотойгоор шүүбэ. Удаань хөөр партида 16:21, 19:21 тоотойгоор шүүгдэжэ, Монголой эдир спортсмен хөөрдохи һуури эзэлээ.

Илалта туйлагша хэн гээшэб? 17-той спортын мастерта кандидат Вадим Юдин хадаа Шэтэн областийн бэлигтэй бэрхэ теннисистнуудэй нэгэниинь юм. Тэрэ байгша ондо Шэтэ хотын 50-дахи дунда һургуули дуургээд, машинануудай деталнуудые бүтээдэг «Полимер» гэжэ кооперативта хүдэлнэ. В. Юдин — областийн чемпион. Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын нааданда мүнгэн медальяар шагнагдагша.

Мурысөөнэй дүнгүүдээр эхэнэрнүүдэй дундаһаа Авирмэ дийн Балжиням, Отгонбаатарын Бадамцоо гэгшэдэнээ бүридэһэн Улаан-Баатарай команда түрүү һуури эзэлбэ. Эрэшүүлэй дундаһаа Улаан-Удын теннисистнууд шалгарба.

Ниитэ командна тоосоогоор Улаан-Удын суглуулагдамал команда илалта туклажа, физкультура ба спортын талаар городской комитедэй дамжуулгын кубогаар шагнагдаба. Улаан-Баатарһаа ерэһэн айлшаднай — хоёрдохи, Эрхүүгэй түлөөлэгшэд гурбадахи һуриниудта гараһан байха юм.

С. Галбадрах, С. Прокопьев гэгшэд мурысөөнэй эрхим бэрхэ теннисистнууд гэжэ тоологдоно, тусхай шангуудта хүртэбэ. Н. Имыкшинова, А. Осипова гэгшэд илалта туйлаха хүсэл эрмэлэлтэй байһанайнгаа түлөө тэмдэглэгдэ.

Иигэжэ анда хотонуудай суглуулагдамал командануудай нүхэд ёноной уулзалга хани барисааней, залуу наһанай, спортын ёнотойл һайндэр болоҗо үгэрбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: нарин сэмбын комбинадай слесарь, спортын мастерта кандидат В. Песков; О. Бадамцоо.

В. ПЛУТТЫН фото.

ҺҮҮЛШЫН НААДАНУУД ШИИДХЭХЭ

Хоёрдохи бүлэгэй командануудай дунда футболоор республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мурысөөн шиидхэхы шатадаа ороҗо байна. Ерэхэ жэлдэ нэгэдэхи бүлэгтэ наадаха эрхэ олохын түлөө хоёр путовкодо хүртэхэ хүби заяан эдэ үдэрнүүдтэ шиидхэгдэхэ юм.

Улаан-Удын «Электромашина» найдамтай һайнаар наадана. Энэ команда Хоринин «Милиоратортай» уулзахадаа, 3:3 тоотойгоор тэнцэһэн, Бэшүүртэ нютагай «Колос» командые 5:1 тоотойгоор шүүһэн байгаа.

Һүүлшын наадануудта Улаан-Удын «Старт» ябала эршэмтэйгээр мурысэжэ, «Мелиоратортал» адли, 7 очкотой болобо. «Старт» Хэжэнгын «Юностиие» —3:2, «Колосые» 7:2 тоотойгоор илаа.

Эзлжээтэ нааданда «Юностиие» 4:1 тоотойгоор шүүгээд, 5 очкотой болоһон ЛВРЗ-гэй спортклубай команда нэгэдэхи бүлэгтэ гараха аргатай. Бүхы юумэн һүүлшын наадануудта шиидхэгдэхэ.

Б. МИРОМАНОВ.

ЭРХИМ ДУН ХАРУУЛБА

Крансоярска хизаарай Абакан хотодо шатарай фестиваль үнгэргэгдэбэ. Энэ ехэ нааданда Россин Федерацийн область, хизаар, автономито республикануудай гүшаад команда хабаадалсаа юм. Манай республикын нэрэ солые Улаан-Удэ хотын спортын 8-дахи һургуулийн команда хамгаалһан байгаа. Командын буридэлдэ Согто Намжилов, мастерта кандидат Эдуард Халудоров, Саян Санжиев, Викторийа Баидаева гэгшэд оруулагдаһан байба. Эндэ шатарай наадануудта үнинэй хабаадаагүй ябаһан Согто Намжилов эрхим бэрхээр наадажа, абажа боломоор 11-һээ 10,5 очко абажэ эрхимлээ. Тиигэжэ спортын мастерта кандидадайнгаа нэрэ эзэргые дахинаа бусааба. Бусад шатаршад соohоо Викторийа Байдаева һүбэлгэн бэрхээр наадажа, дүн хамта 8,5 очко абаһан байна. Тиигэжэ хоёрдохи һуури эзэлээд, мастерта кандидадай нормативай нэгэ балл абаһан байха юм.

ШҮҮХЭ ААД, АЛДАА

Советскэ Союзай Герой Сергей Орешковэй нэрэмжэтэ паркын шатарай клуб соо Улаан-Удэ хотын кубогта хүртэхын түлөө эхилһэн наадан үргэлжэлнөөр.

Мурысөөндэ эрхимлэжэ ябаһан ЛВРЗ-гэй инженер-конструктор Сергей Прутовой табадахи нааданда залуу шатаршан Игорь Мильзеновые шүүһэн, удаадахидань Вадим Максимовтай тэнцэһэн байба. Мүн долоодохи нааданай болоходо, хүлэгдээгүй ушар тохёолдобо. Эндэ технологическа институдай багша Владимир Соктоев уулзалгын дүүрэхэ багаар хоёр ябадалаар шүүхэ аад, обёороогуйнь халагламаар байгаа. Тиигэжэ Сергей Прутовой долоонһоо 6,5 очкотой эрхимлэжэ ябана. Хоёрдохи һуурида гараһан Владимир Соктоев, Юрий Краснов, Виталий Раднаев, Вадим Максимов гэгшэдые бүдэрүүлжэ, дүн хамта 6 очкотой болобо.

БЭРХЭ ШАТАРШАДЫЕ БҮДЭРҮҮЛЭЭ

Смоленскэ областийн Рославль хотодо бүхэсоюзна мурысөөн шатарай клубуудай дунда болобо. Мурысөөндэ 35 Үдэ хотын кубогта хүртэхын түлөө эхилһэн наадан үргэлжэлнөөр.

Мурысөөндэ эрхимлэжэ ябаһан ЛВРЗ-гэй инженер-конструктор Сергей Прутовой табадахи нааданда залуу шатаршан Игорь Мильзеновые шүүһэн, удаадахидань Вадим Максимовтай тэнцэһэн байба. Мүн долоодохи нааданай болоходо, хүлэгдээгүй ушар тохёолдобо. Эндэ технологическа институдай багша Владимир Соктоев уулзалгын дүүрэхэ багаар хоёр ябадалаар шүүхэ аад, обёороогуйнь халагламаар байгаа. Тиигэжэ Сергей Прутовой долоонһоо 6,5 очкотой эрхимлэжэ ябана. Хоёрдохи һуурида гараһан Владимир Соктоев, Юрий Краснов, Виталий Раднаев, Вадим Максимов гэгшэдые бүдэрүүлжэ, дүн хамта 6 очкотой болобо.

БЭРХЭ ШАТАРШАДЫЕ БҮДЭРҮҮЛЭЭ

Смоленскэ областийн Рославль хотодо бүхэсоюзна мурысөөн шатарай клубуудай дунда болобо. Мурысөөндэ 35 команда хабаадаа юм. Манай республикаһаа Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой шатарай клубай команда хабаадалсаһан байгаа. Тус клубай шатаршадай дундаһаа Согто Намжилов, Баир Митыпов, Эдуард Халудоров гэгшэд һайнаар наадажа, шухала очконуудые абаһан байба. Жэшээнь, Согто Намжилов 8 нааданһаа 5,5 очко абажа, хоёрдохи һуури эзэлээ. Тиихэдэ Могилев хотоһоо ерэһэн спортын мастер Марьяшинда шүүгдэһэн, харин Волгоградай Роговой, Рославлийн Почитеев, Витебскын Флейсе гэгшэдтэй тэнцэһэн байба. Бусад шатаршад — Томскын Лоскутов, Полтавын Гордиенко, Бийскын Гончар, Владивостогой Витиник гэгшэдые шүүһэн юм. Эдэнэрнай бултадаа СССР-эй спортын мастерта кандидадууд болоно.

Баир Митыпов дүн хамта табан очко абажа амжаба. Эдуард Халудоров дурбэн очко абаа юм.

Л. ГАРМАЕВА.

Футбол

«СЭЛЭНГЭ» — «ВУЛКАН» — 1:1

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ ороҗог футболистнуудай дунда эзлжээтэ гушаг хоёрдохи нааданд үнгэргэгдэбэ. Уржадэр Бүряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ манай республикын нэрэ солоо Улаан-Удэ хотын спортын 8-дахи һургуулийн команда хамгаалжа ябадаг «Сэлэнгэ» команда Петропавловск-Камчатский хотын «Вулкан» командатай мурысэбэ.

Айлшаар манайда ерэһэн «Вулкан» команда байгша онһоо Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонодо дахинаа наадажа эхилээ юм. Эдэнэр 1975 оноо манай зоноһоо гаргагдаһан байгаа.

«Вулкан» командын хүтэлбэрилэгшэд байгша оной наадануудта хабаадаха болоходоо, ороной олон тоото командануудта хандажа, бэрхэ футболистнуудые уриһан юм. Мүнөө тус командын футболистнуудай дунда ороной олон городуудай түлөөлэгшэдэй ерэһэниинь элитэ. Тэдэнэрэй дундаһаа СССР-эй спортын мастернууд Владимир Асосков, Александр Калашников, Юрий Тимофеев, спортын мастерта хэдэн кандидадууд тоологдоно.

Эдэ олон бэлэдхэл һайнтай футболистнуудтай болоһон айлшад мүнөө үнгэргэгдөөд байһан 31 нааданһаа 31 очкотой, мурысөөнэй таблицада доогуур һуури эзэлнэ.

Үдэшын 6 сагһаа наадан эхилжэ, хоер талаһаа шанга добтолгонууд болоно. Эндэ манай «Сэлэнгын» футболистнууд эдэнэртэ шүүгдэнэй харюугаа абахын түлөө ороҗдоошье һаа, амжалта туйлаагүй. Хоёр командын футболистнууд нааданай түрүүшын хахадта тоо нээжэ үрдингүй амаралтада гарана.

Уулзалгын хоёрдохи хахадта газаамнай будэг-бадаг боложо, прожекторнуудые носоогдобо. Нааданай эхилһээр гушадахи минута ябана. Энэл үедэ айлшад талмайн баруун захаар гэнтэ урагшаа гаража, түрүүшын бүмбэгэ «Сэлэнгын» ворота руу сохигдобол даа. Эндэ манай футболистнууд, илангаяа хамгаалагшад зэмэтэй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Нааданд дүүрэхэ тээшээ болонхой, стадиондо суглараг-шад, «Сэлэнгэ» командын футболистнууд харюугаа абажа шадахаяа болёо» гэлдэгшэд гэр тээшээ ябахаяа түхеэрбэд. Уулзалгын 86-дахи минутын ябажа байхада «Сэлэнгын» футболистнууд нэгэ бүмбэгэ сохижо, нааданайнгаа тоо 1:1 болгожо үрдиһэн байна. Энэ бүмбэгэ командын добтолгоншодой нэгэн Игорь Черных сохижо оруулһан байха юм. Иигэжэ бэлэдхэл һайнтай футболистнуудтай нааданаһан «Сэлэнгэ» командын гэшүүд уулзалгаяа тэнцэлгээр дүүргэжэ, нэгэл очко өөртөө нэмэбэ.

«Сэлэнгын» футболистнууд удаадахи уулзалгануудые үнгэргэхээ Алас-Дурна хизаар руу аян замаа үргэлжэлүүлбэ. Тиин октябриин 4-дэ Находкын «Океан», октябриин 7-до Владивостогой «Луч» командануудай стадионууд дээрэ наадаха болоно. Байгша оной һүүлшын уулзалга өөрынгөө стадион дээрэ октябриин 12-то үнгэргэгдэхэ юм. Айлшаар манайда Новокузнецкын «Металлург» команда ерэхээр хүлеэгдэнэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Сэнхир экран

ЧЕТВЕРГ, 28

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минутаг». 9.30—Баримтата фильм. 9.50—Концерт. 10.15—Мультфильмнууд. 10.50—Футболоор Европын кубогууд. 12.55—Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 13.55—Спортивна дамжуулга. 15.55—«Дуратай шүлэгүүдэймнай мүрнүүд». 16.30—Москва хотын арадай инструментнуудэй оркестрнууд наадаха. 16.55—Баримтата фильмүүд. 17.45—«Дэлхэйн үхибүүд юун тухай дууланаб». 18.35—Мультфильмнууд. 19.10—«Соведуудтэ—засаг!» 19.40—«Мүнөөдэр—туби дэлхэй дээрэ». 19.55 — Футболоор Европын кубогууд. 22.00—Время. 22.30—Спортивна дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15, 12.15—Баримтата фильм. 9.35, 10.45—Байгаали шэнжэлгэ. 5-дахи класс. 9.55, 11.05—Испан хэлэн. 10.25—«Далайн инженер Борис Малинин». 11.35, 12.40—Физикэ. 8-дахи класс. 12.05—Шэнэ һонин. УЛААН-УДЭ. 16.10—«Ералаш». 16.20—«Уулзалга». СССР-эй арадай артистка Л. Сахьяновa болон РСФСР-эй арадай артист П. Абашеев (дамжуулгые дабталга). 17.25 — «Буряад орон». 18.10—«Хамтаараа бэдожо үзэе». Хуулийн наһа гүйсөөгүйшүүлэй дунда гэмтэ ябадал хэгшэд тухай хөөрэлдөөн. 18.50—Байгал. 19.05—Соносхолнууд. МОСКВА. 19.29—Боксоор Европын чемпионат. СССР-эй ба Польшын суглуулагдамал командануу д. 21.05—Татарай АССР-эй Гостелерадио. 21.45—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 22.00—СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ.

Кино, театрнуудта

«ДРУЖБА»
ГОМУНКУЛУС — в 10, ЛЕДИ ДЖЕЙН (2 серии) — в 12, 15, 18-10, 20-50.

«РОДИНА»
ДАЙ ЛАПУ, ДРУГ! — в 10, 16-50, НАШ БРОНЕПОЕЗД — в 11-20, 14, 18-10, 20-50.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — ПОБЕГ — в 9-30, 11-30, 13-30, 15-30, 17-30, 19-30, 21-30. Зеленый зал — ОЖОГ — в 9-40, 14-20, 19, ТРУДНО ПЕРВЫЕ СТО ЛЕТ (2 серии) — в 11-40, 16-20, 20-50.

«ЭРДЭМ»
ЗАЯЧЬЕ СЕРДЦЕ — в 9-40, 14-30, КИНГ-КОНГ ЖИВ — в 11-10, 12-50, КАК ТРИ МУШКЕТЕРА (2 серии) — в 16, 18-30, 20-50.

«ОКТЯБРЬ»
ПОСЛЕ ДОЖДИЧКА, В ЧЕТВЕРГ — в 9-30, СЕМЬ САМУРАЕВ (2 серии) — в 11, 13-40, 21, ЛЕДИ ДЖЕЙН (2 серии) — в 16-20, 18-40.

«ВОСТОК»
ХОДЖА ИЗ ПЬОРТА — в 15-30, ТЕНИ НАД НОТР-ДАМ (2 серии) — в 18, 21.

«БАЙКАЛ»
ДВЕНАДЦАТЬ МЕСЯЦЕВ — в 15-30, КИНГ-КОНГ (2 серии) — в 18, 20-30.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды — 2-60-91 — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95. собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35 Н-04562. Заказ № 223. Индекс 04613.